

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMETRİ ANABİLİM DALI**

**GELİR VE MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: SAKARYA ÖRNEĞİ**

İmren OKUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Profesör Dr. Hilal YILDIZ

MAYIS – 2022

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GELİR VE MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: SAKARYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İmren OKUR

Enstitü Anabilim Dalı : Ekonometri Anabilim Dalı

“Bu tez 30/05/2022 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr.Hilal YILDIZ	Başarılı
Prof. Dr.Nesrin GÜLER	Başarılı
Prof. Dr.Şevket Alper KOÇ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmaları.)

İmren OKUR

30/05/2022

ÖNSÖZ

Çalışmamda bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyacağım tez danışmanım sayın hocam Prof. Dr. Hilal YILDIZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, aldığım kararları her zaman destekleyen sevgili aileme teşekkür ederim.

İmren OKUR

30/05/2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: GELİR	8
1.1.Milli Gelir (MG).....	8
1.1.1. Kişisel Gelir	9
1.1.2. Harcanabilir Gelir	9
1.1.3. Nominal Milli Gelir-Reel Milli Gelir	9
1.1.4. Kişi Başı Milli Gelir	10
2.BÖLÜM: MUTLULUK KAVRAMI	11
2.1. Mutluluğun Tanımı.....	11
2.2. Mutluluğun Ekonomideki Yeri.....	13
2.3. Mutluluğu Etkileyen Değişkenler.....	14
2.3.1. Sosyo-Demografik Özellikler.....	14
2.3.1.1. Cinsiyet	14
2.3.1.2. Yaş	15
2.3.1.3. Medeni durum	15
2.3.1.4. Sağlık	16
2.3.1.5. Din ve İnanç	17
2.3.2. Ekonomik Değişkenler	17
2.3.2.1. İşsizlik ve İstihdam	17
2.3.2.2. Gelir	18
2.3.2.3. Enflasyon	19
2.4. Mutluluğun Ölçümünde Kullanılan Ölçekler	19
2.4.1. Oxford Mutluluk Envanteri	19
2.4.2. Cantril Yaşam Memnuniyeti Merdiveni.....	20

2.4.3. Genel Sağlık Anketi	21
2.4.4. Dünya Değerler Araştırması	21
2.4.5. Yaşam Memnuniyeti Skalası	23
2.4.6. Eurobarometer Araştırması	24
2.4.7. Genel Sosyal Anket	25
2.5. Dünya Ülkelerinin ve Türkiye'nin Mutluluk Endekslerindeki Yeri	25
3.BÖLÜM: LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	32
4.BÖLÜM: YÖNTEM.....	37
4.1. Araştırma Gerekçesi	37
4.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	37
4.3. Araştırma Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	37
4.4. Veri Toplama ve Değerlendirme Araçları	37
5.BÖLÜM: BULGULAR	39
5.1. Tanımlayıcı İstatistikler	39
5.2. Güvenilirlik Analizi	57
5.3. Araştırma Hipotezlerinin Analizi	64
5.3.1. Ki-Kare Testi	64
5.3.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)	68
5.3.3. t-Testi (Independent Samples t-Test)	70
5.4. Faktör Analizi	72
SONUÇ	79
KAYNAKÇA.....	83
EKLER	91
ÖZGEÇMİŞ	96

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
İBBS	: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
KMO	: Kaiser-Mayer-Olkin
OME	: Oxford Mutluluk Envanteri
OMÖ	: Oxford Mutluluk Ölçeği
RRI	: Sorumlu Araştırma ve İnovasyon
SMH	: Safi Milli Hasıla
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu
WVS	: Dünya Değerler Araştırması

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Dünya Değerler Araştırması-Hissedilen Mutluluk Değerleri (2010-2014)	26
Tablo 2: Seçilmiş Ülkeler Yönüyle Mutlu Gezegen Endeksi Sonuçları(2016).....	27
Tablo 3: Seçilmiş Ülkeler Yönüyle Dünya Mutluluk Raporu Endeksleri (2020)	28
Tablo 4: Seçilmiş Ülkeler YönüyleYaşam Memnuniyetine İlişkin Dünya Mutluluk Veri Tabanı (2005-2014).....	28
Tablo 5: Literatür Tablosu	32
Tablo 6: Oxford Mutluluk Ölçeği Düzeyleri Betimsel Sonuçlar.....	42
Tablo 7: Güvenilirlik İstatistikleri	57
Tablo 8: Hotelling T2 Testi	58
Tablo 9: Toplam Madde İstatistikleri	58
Tablo 10: Araştırma Hipotezleri ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	64
Tablo 11: Araştırma Grubunun Yaş Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları.....	68
Tablo 12: Araştırma Grubunun Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları	69
Tablo 13: Araştırma Grubunun Gelir Durumu Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları	70
Tablo 14: Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması t-Testi.....	71
Tablo 15: Araştırma Grubunun Medeni Durum Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması t-Testi.....	71
Tablo 16: Kaiser-Mayer-Olkin ve Bartlett Test.....	72
Tablo 17: Ortak Varyans (Communulaties)Tablosu.....	73
Tablo 18: Açıklanan Toplam Varyans Tablosu.....	74
Tablo 19: Faktör Yükleri	76
Tablo 20: Döndürülmüş Faktör Yükleri	77

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye'de Genel Mutluluk Seviyesi	29
Şekil 2: Türkiye'de Cinsiyete Göre Genel Mutluluk Seviyesi	30
Şekil 3: Türkiye'de Yaş Aralığına Göre Genel Mutluluk Düzeyi	30
Şekil 4: Saçılım Grafiği.....	75

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Cinsiyet Dağılımı.....	39
Grafik 2: Yaş Dağılımı.....	39
Grafik 3: Medeni Durum.....	40
Grafik 4: Mezuniyet Durumu Dağılımı.....	40
Grafik 5: Gelir Dağılımı.....	41
Grafik 6: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimden Hoşnut Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	43
Grafik 7: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlara Karşı Oldukça İlgiliyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	44
Grafik 8: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayatın Oldukça Ödüllendirici Olduğunu Düşünüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	44
Grafik 9: Oxford Mutluluk Ölçeği "Neredeyse Herkese Karşı Oldukça Sıcak Duygular Besliyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	45
Grafik 10: Oxford Mutluluk Ölçeği "Geleceğim Hakkında Pek İyimser Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	45
Grafik 11: Oxford Mutluluk Ölçeği "Pek Çok Şeyi Eğlenceli Buluyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	46
Grafik 12: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaptığım Şeylere Karşı İlgili ve Kendini Adayan Birisiyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	46
Grafik 13: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayat Güzeldir" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	47
Grafik 14: Oxford Mutluluk Ölçeği "Dünyanın İyi Bir Yer Olduğunu Düşünmüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	47
Grafik 15: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çok Gülen Birisiyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	48
Grafik 16: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayatımdaki Her Şeyden Oldukça Memnunum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	48
Grafik 17: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çekici Birisi Olduğumu Düşünmüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	49
Grafik 18: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaptıklarım ile Yapmak İstediklerim Arasında Büyük Fark Var" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları.....	49

Grafik 19: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çok Mutluyum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	50
Grafik 20: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çevremdeki Güzellikleri Fark Ederim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	50
Grafik 21: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlar Üzerinde Daima Neşeli Bir Etki Bırakırım" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	51
Grafik 22: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yapmak İstedğim Her Şeye Zaman Bulabilirim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları.....	51
Grafik 23: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaşamımın Kontrolü Elimde Değilmiş Gibi Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	52
Grafik 24: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Herhangi Bir Konuda Sorumluluk Alabilecek Güçte Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	52
Grafik 25: Oxford Mutluluk Ölçeği "Zihinsel Olarak Kendimi Tamamen Zinde Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	53
Grafik 26: Oxford Mutluluk Ölçeği "Genellikle Neşeli ve Sevinçliyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	53
Grafik 27: Oxford Mutluluk Ölçeği "Herhangi Bir Konuda Karar Vermekte Zorlanırım" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları.....	54
Grafik 28: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaşamımın Belli Bir Amacı ve Anlamı Yok" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları.....	54
Grafik 29: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Oldukça Enerjik Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları.....	55
Grafik 30: Oxford Mutluluk Ölçeği "Genellikle Olaylar Üzerinde Olumlu Etkim Vardır" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	55
Grafik 31: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlarla Birlikte Olmaktan Keyif Almıyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	56
Grafik 32: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Çok Sağlıklı Hissetmiyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları	56
Grafik 33: Oxford Mutluluk Ölçeği "Geçmişimle İlgili Pek Mutlu Anılara Sahip Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdellik Oranları.....	57

ÖZET

Başlık: Gelir ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Sakarya Örneği

Yazar: İmren OKUR

Danışman: Prof. Dr. Hilal YILDIZ

Kabul Tarihi: 30/05/2022

Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+96 (tez)

Gelir, gerçek veya tüzel kişilerin üretim safhasından tüketim safhasına değin gerçekleşen ekonomik süreçte, üretim faktörlerinin ekonomiye dahil olması ile ulaşılan yahut üretim faktörleri kullanılmaksızın farklı sebeplerle ekonomik gücünde oluşan artışların para ile ifade edilen değerleridir. Gelir ile mutluluk arasında ilişki varlığını incelemek amacıyla, ayrıntılı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda, gelir ile mutluluk arasındaki ilişkiye dair farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kimi çalışmalarda, zengin bölgelerde yaşayanların yoksul bölgelerde yaşayanlara kıyasla daha mutsuz olduğu bazı çalışmalarda ise, zenginlerin yoksul bireylere nazaran daha mutlu olduğu sonucuna ulaşılmış ve mutluluk kavramının bireylere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Bu araştırmada, Sakarya ilinde kadın ve erkek bireyler arasından seçilmiş olan 300 kişi ile Oxford Mutluluk Ölçeği kullanılarak, gelir seviyesi ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmalar neticesinde, gelir düzeylerindeki değişimin Sakarya’da yaşamını sürdüren bireylerin mutluluk düzeylerini farklılaştırmadığı ve bireylerin mutluluk seviyelerinin gelir düzeylerinden bağımsız olduğu gözlenmektedir. Diğer sosyo-demografik özelliklerin de bireylerin mutluluk düzeylerinde etkisiz olduğu görülmektedir. Mutluluk düzeyinde sosyo-demografik özelliklerin etkisiz olması durumu bireyin yaşam biçimi, mutlu olmayı tercih etmesi, ve hayata bakış açısı gibi faktörlerin etken olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca Sakarya’nın pek çok açıdan zengin bir şehir olması da bireylerin mutluluk düzeylerinin sosyo-demografik özelliklerden bağımsız olmasında etken olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Mutluluk, Ekonomi, Oxford Mutluluk Ölçeği, Sakarya

ABSTRACT

Title of Thesis: Examination Of The Relationship Between Income And Happiness:
The Case Of Sakarya

Author of Thesis: İmren OKUR

Supervisor: Prof. Dr. Hilal YILDIZ

Accepted Date: 30/05/2022

Number of Pages: ix(pretext)+96(mainbody)

Income is the monetary value of the increase in the economic power of real or legal persons in the economic process from the production phase to the consumption phase, which is achieved by the inclusion of production factors in the economy or for different reasons without using production factors. In order to examine the existence of a relationship between income and happiness, detailed studies have been carried out. Studies have reached different results regarding the relationship between income and happiness. In some studies, it was concluded that those living in rich regions were more unhappy than those living in poor regions, and in some studies, it was concluded that the rich were happier than the poor individuals, and it was determined that the concept of happiness differs according to individuals.

In this study, the relationship between income level and happiness level was investigated by using the Oxford Happiness Scale with 300 people selected from among male and female individuals in the province of Sakarya. As a result of the research, it is observed that the change in income levels does not differentiate the happiness levels of the individuals living in Sakarya and the happiness levels of the individuals are independent from their income levels. It is seen that other socio-demographic characteristics are also ineffective in individuals' happiness levels. The ineffectiveness of socio-demographic characteristics at the level of happiness suggests that factors such as the individual's lifestyle, preference to be happy, and perspective on life are factors. In addition, the fact that Sakarya is a rich city in many aspects can be said to be a factor in the fact that individuals' happiness levels are independent of socio-demographic characteristics.

Keywords: Income, Happiness, Economy, Oxford Happiness Scale, Sakarya

GİRİŞ

Toplumunu oluşturan bireylerin mutluluğuna ve davranışlarına ülkenin genel ekonomik düzeyi, geliri, yaşamını sürdürdüğü yer doğrudan etki etmektedir. Ailenin geliri sağlıklarını, eğitimlerini, yaşam standartlarını vb. etkilemekte karşı karşıya kalmış oldukları sorunların çözümünde yüksek önem arz etmektedir. Dolayısıyla kazancın ve kişilerin mutluluklarının birbirlerinden bağımsız olgular olduğunu varsaymak maddeci bir yaklaşım olacaktır.

İnsanlığın varoluşundan bu yana mutluluk hep beklenen, istenilen bir duygu olmuştur. Bireyler, yaşamlarında bu hedefe yönelik yol almaya çalışmışlar, geçmişten bugüne mutluluk kavramının ne olduğunu ve nasıl kazanıldığı sorusunun cevabını aramışlardır. Mutlu insanlar, mutlu bir toplumu meydana getirmektedir. Mutlu toplumlarda şiddet eğilimleri azalır, sıhhatli ve rahat bir ortam oluşur, üretim ve rantabilite artar dolayısıyla ekonomik ve kültürel açıdan ilerleme sağlanır.

Toplumlarda, kişi başı düşen ortalama gelir düzeyi ile ortalama öznel iyi oluş seviyesi arasında sağlam bir ilişki olduğu işaret edilmektedir (Diener & Seligman, 2004; Erdogan vd., 2012). Mevcut ilişki, zengin yani sosyal refah seviyesi ileri toplulukların refah seviyesi düşük veya yoksul topluluklara oranla mutluluk oranlarının yüksek olduğunu işaret etmektedir (R.Veenhoven, 1991; Diener vd., 1995; Arthaud-Day & Near, 2005; D. Dumludag, 2013). Yüksek gelire sahip bireyler, gelirlerinden dolayı lüks araçlar ve ihtişamlı evler satın alabilir, boş zamanlarını lüks eğlencelerle değerlendirebilir, teknolojik ürünlere kolayca sahip olabilir ve istedikleri ülkeleri rahatlıkla ziyaret edebilirler (R.A. Cummins, 2000; A. Ferrer-i-Carbonell, 2005). Özetle, kişilerin esas gereksinimlerini kolaylıkla gidermeleri ve şahsi gelişimlerine dair gerekli tüm kaynaklara rahatlıkla erişebilmelerine imkan sunmaktadır. Fakat gelişimini tamamlamış ve gelişmeye devam eden ülkelerin aralarındaki gelir açıklığı bu ülkelerdeki kişilerin mutlu veya az mutlu biçiminde kategorize edilmesinin sebebi olamaz (Erdogan vd., 2012). (Frey & Stutzer, 2002) yapmış oldukları çalışmalarında, kişi başı gelir tutarının 10.000 \$'ı geçmesi halinde mutluluk seviyesinde minimal artışların meydana geldiği tespit edilmiştir. İlgili alanyazında yapılmış olan kimi araştırmalarda, yoksul topluluklarda gelir düzeyinin mutluluk düzeyi üzerinde kuvvetli

bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (R.Veenhoven, 1991; Diener & Diener, 1995; Diener & Oishi, 2000).

Bu bağlamda refah seviyesi yüksek topluluklarda meydana gelen gelir artışının mutluluk getirmediği neticesine erişilebilir (Firebaugh&Schroeder, 2009). Aynı zamanda ülkedeki varlıklı kişilerin yoksul kişilere nazaran mutlu oldukları görünsede makul bir düzeyin üzerindeki gelir artışı, bireylerin mutluluk seviyelerinde artışa neden olamayabilir (A.Ferrer-i-Carbonell, 2005). Başka bir deyişle ülke ekonomisindeki gelişmeyle oluşan sosyal refah seviyesindeki yükseliş, bireylerin mutluluğunda eşit seviyede bir artış meydana getirmemektedir (O.D. Duncan, 1975; Caporale vd., 2009). Bireysel gelirdeki artışın mutluluğa dair pozitif etkisi, genel olarak gelirdeki artışın sebebi olan yüksek hayat standartlarının olumsuz tesiri ile dengelenmektedir (R.A. Easterlin, 1995). Böylelikle kazanılan gelirden sağlanan doyumun bireyden bireye farklılık arz edeceğini başka bir deyişle izafi bir yetinme olduğunu söylemek olasıdır (C.Senik, 2005). Nitekim (Rojas, 2007) alışmasında, gelirin mutluluğa dair etki düzeyinin kişiden kişiye farklılık gösterdiği neticesine ulaşmıştır. Sonuç olarak bireylerin mutlu hayata ilişkin görüşlerinin ayrı olduğu söylenebilir.

Paranın bireylerin mutluluk seviyeleri üzerinde yüksek öneme haiz bir unsur olduğu varsayımıyla (Diener & Biswas-Diener, 2002), st düzeyde kazanca sahip kişilerin mutluluklarının daha fazla olduğu söylenebilir(R.A.Easterlin, 2001; Diener & Seligman, 2004). Zira gelir, kişilerin gereksinimlerini karşılamak için kullandıkları en temel varlıktır(Boyce vd., 2010).

İlgili alanyazında, kazanç miktarı ile mutluluk seviyesi arasındaki ilişkiyi tanımlamada genellikle üç farklı teoriden yararlanılmaktadır. Bunlar; Beklenti Teorisi, Adaptasyon Teorisi ve son olarak Sosyal Kıyaslama Teorisi'dir (Diener vd., 1993; Arthaud-Day & Near, 2005; D. Dumludag, 2013; A.Caner, 2014).

Beklenti Teorisi'ne göre kişiler gelir düzeyi ile ilgili beklentilerini gerçekleştirdiklerinde mutludurlar (Clark vd., 2008). Gelire dair beklenti, kişinin mevcut durumda haiz oldukları ile geçmiş dönemde kazandıkları ya da gelecekte haiz olmayı umut ettikleri arasındaki aralıktır. Bu bağlamda hedeflerine erişen kişilerin mutlu, erişemeyen kişilerin ise mutsuz oldukları söylenebilmektedir (Arthaud-Day & Near, 2005). Bu kurama göre bugün itibariyle gelirden oluşan yükseliş bireyin geleceği

ile ilgili beklentisinde eşit seviyede yükselişe neden oluyor ise aralık durağan kalmakta bireyin yaşam memnuniyetinde de farklılık oluşturmamaktadır (Hagerty & Veenhoven, 2003; M. Rojas, 2007; D. Dumludag, 2013). Aynı zamanda kişilerin umut ettikleri gelir içerisinde buldukları topluluğun ortalama geliri ve çevresinde yer alan insanların geliri ile artış göstermektedir. Fakat gelir düzeyinde ki yükseklik beklentisi, kişilerin mutluluğunu azaltmaktadır (A. Stutzer, 2004). Bu durumda etrafındaki bireylerin gelirlerinde meydana gelen bir gelişim, kıyaslama yapmakta olan kişinin mutluluk düzeyini negatif olarak etkilemektedir (M. Mc Bride, 2010). İnsanlar, devamlı daha çok olanı umut ettikleri için en iyi şartlarda dahi mutsuz olabilirler. Başka bir deyişle kanaatkâr kişiler, fakirlik içerisinde dahi mutlu olabilirler. Böylece devamlı bir mutluluk düşük ihtimaldir. Zira yeni oluşan bir gelişim, yeni bir beklentiye harekete geçirmektedir (R. Veenhoven, 1991). İnsanlar, şimdiki zamanda geçmiş zamandan gelecek zamanda ise şimdiki zamandan da mutlu olucaklarını zannetmektedirler. İnsanları bu duygu ve düşünceye teşvik eden ana unsur, gelirlerinde oluşacak yükselişe dair inanışlarıdır. Fakat bireylerin gelirlerinin yükselmesi ile birlikte beklentilerinin de artmasından dolayı gerçekleşen mutluluk ile tasarlanan mutluluk arasında farklılıklar oluşmaktadır (R. A. Easterlin, 2001).

İnsanların gelire dair beklentilerinin biçimlenmesinde, kazanmış oldukları gelir ile nispeten alışmış oldukları tüketim harcamaları önemli bir paya sahiptir. Kişiler, gerçekleşen tüketime ya da gelir seviyesine uyum sağlamaktadırlar (A. Stutzer, 2004; Headey vd., 2008). Ek olarak hizmet ve mal tüketimi veya kazanç artışı kısa zamanda mutluluk düzeyinde artış oluştururken, zamanla çekiciliğini yitirmekte ve mutluluk optimum seviyeye geri gelmektedir (Hagerty & Veenhoven, 2003; Firebaugh & Schroeder, 2009; D. Dumludag, 2013). Bu bağlamda gelirden meydana gelen değişiklik mutluluğa dair süresiz bir etkiye haizdir. Çünkü kişiler halihazırdaki ekonomik imkanlarına uyum sağlamaktadırlar (Headey vd., 2008). Bu ibareler, Adaptasyon Teorisi olarak nitelendirilmektedir. Adaptasyon Teorisi'ne göre kişisel veya ulusal gelir düzeyinde gerçekleşen değişim, mutluluk üzerinde kuvvetli bir belirleyicidir (Arthaud-Day & Near, 2005). Bu yönde bir kuram, kişilerin olumlu ya da olumsuz olaylara adaptasyon becerilerini anlatmaktadır. Adaptasyon becerileri yüksek bireyler, gelir seviyesindeki farklılıklara kolayca adapte olabilirler. Böylelikle kişilerin mutluluk seviyeleri gelir düzeylerine göre farklılık göstermemektedir (M. Rojas, 2007).

Sosyal Kıyaslama Teorisi'ne göre insanlar kendilerini gelir, harcama, mevki ve mutluluk gibi ölçütler bakımından kıyaslamak için bir referans grubu esas alırlar(R.Veenhoven, 1991; A.Stutzer, 2004). Referans grup, bir topluluktaki tüm kişileri içerdiği gibi benzer eğitim seviyesine haiz diğer bireyler veya komşu ve benzer alt öbekleri de kapsamaktadır(A.Ferrer-i-Carbonell, 2005).Bununla birlikte referans grubunu akrabalar, arkadaşlar, akranlar ve çalışma arkadaşları da kapsamaktadır (Firebaugh & Schroeder, 2009; Caporale vd., 2009). İnsanlar, kıyaslama yaparken ekseriyetle üste doğru bakmaktadırlar (R.Veenhoven, 1991). Böylelikle beklentiler, kişilerin mevcut durumda yakalamış oldukları seviyenin üzerini hedeflemektedir. İnsanların bu kıyaslamadan doyum sağlamaları halinde (kişinin kazancının, referans grup ortalamasının üzerinde ya da denk olması hali), elde etmiş oldukları gelir miktarı mutluluklarının anlamlı seviyede belirleyicisi olmaktadır(M.McBride, 2010; Arthaud-Day & Near, 2005). Fakat kişilerin elde etmiş oldukları gelir miktarı referans grup seviyesinin altında gerçekleşirse mutluluk seviyeleri eksilmektedir (Boyce vd., 2010). Bu bağlamda kişilerin mutluluklarına dair negatif bir etkiye sebep olarak, referans grubun ortalama gelirini gösterebiliriz.Kıyaslama etkisi, kişilerin gelirlerini sadece diğer bireylerin gelirleriyle mukayese etmesini değil bununla birlikte kişilerin bugünkü gelirlerini, geçmiş dönemlerdeki gelirlerine nispeten yaptıkları kıyaslamayı anlatmaktadır(Clark vd., 2008). İç kıyaslamanın (kişilerin geçmiş dönemlerdeki hayat standardıyla yapmış olduğu karşılaştırma), dış kıyaslamaya (bireylerin ekonomik dereceler içerisinde kendilerine bir yer bulması) göre daha etkili olduğu görülmektedir (A.Caner, 2014).Ayrıca kişiler mevcut durumlarını gelecekte deneyimlemek istedikleri durumla karşılaştırmaktadırlar (Hagerty & Veenhoven, 2003; A.Stutzer, 2004). Bu manada, referans grup ile yapılan karşılaştırmanın mutluluk düzeyindeki önemine benzer biçimde bireylerin kazançlarında oluşan farklılıkların da (geçmiş yıl veya bir sonraki yıla oranla) mutlulukları üzerinde etkili olduğu söylenebilir (R.A. Easterlin, 1995; A. Ferrer-i-Carbonell, 2005; Dolan vd., 2008).Kişilerin, yaşamlarında deneyimledikleri yeni bir gelişme, mutluluk düzeylerinde artış sağlarken sıkıntılı bir durum ise yaşam doyumunda bir kısım azalmaya sebep olmaktadır (R.Veenhoven, 1991).

Açıklamalar neticesinde, hahehalkı gelirin mutluluğa dair mühim bir unsur olduğu söylenebilmektedir. İç ve dış kıyaslamanın etkin faktör olduğu görülmektedir. Hem

geçmiş dönemlerdeki gelir karşılaştırmasından hem de toplumun ortalama gelir düzeyinden etkilenen yüksek gelir beklentisi ekseriyetle kişilerin mutlu olmalarına mani olmaktadır. (Clark & Oswald, 1996), çalışmalarında karşılaştırmalı ücret oranları ile öznel iyi oluş kavramı arasında negatif yönlü ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bireysel tatminin, yükselen gelir ile birlikte artacağı düşüncesi kabul edilse de bireylerin finansal tatminleri üzerinde kişisel olarak sahiplendiklerinden ziyade diğer bireylerle yapmış oldukları karşılaştırma neticesinde, neyi sahiplenmek istedikleri düşüncesi daha ön plandadır (O.D. Duncan, 1975; Boyce vd., 2010).(Ball & Chernova, 2008) çalışmalarında, başka kişilerin gelirlerine kıyasla gelirden meydana gelen sayısal değişimin, kişisel gelirdeki değişime göre öznel iyi oluş üzerinde daha büyük bir etkiye neden olduğunu saptamışlardır.Ayrıca (Caporale vd., 2009) aracılığıyla 19 Avrupa ülkesi baz alınarak yapılmış olan kesitsel çalışmada, gelir ve öznel iyi oluş kavramlarının pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu görülmüş fakat bu ilişki kuvvetinin referans grup etkisi sebebiyle azaltıldığı ortaya çıkmıştır. İlgili alanyazında, üretilen çalışmalarda da emsal neticelere ulaşılabilmektedir (Near vd., 1978;A. Ferrer-i-Carbonell, 2005; Headey vd., 2008; Firebaugh & Schroeder, 2009; M. McBride, 2010; Oishi vd., 2011; Oshio vd., 2011; D.Dumludag, 2013; A.Caner, 2014). (Diener vd., 2013) aracılığıyla, 135 farklı milletten 806.526 kişi ile gerçekleştirilen araştırmaya göre bir ülkede bireylerin birbirleriyle gelir kıyaslaması içerisinde olmaları kişisel yaşam değerlendirmeleri için kilit bir unsur olmadığı ayrıca bireysel kazancın mutluluğa dair daha kuvvetli bir etkisinin olduğu saptanmıştır.İlgili alanyazında, gelir karşılaştırmasının öznel iyi oluş üzerinde kuvvetli bir etken olduğu sonucuna ulaşan çok sayıda çalışma olsa da küçük bir miktarda bu bulgunun zıddı sonuca erişen çalışmalara denk gelinebilmektedir.

Mutluluk arayışı, bir topluluğa ya da kültüre özgü olmamakla birlikte tarih boyunca insanlar mutluluğun takipçisi olmuş ve özellikle ona ulaşma tekniklerini aramışlardır (Aydın, 2012). Bu sebeple öznel iyi oluş bireylerin yaşamında anlamlı bir olgudur. Psikiyatri biliminin yakından incelediği yaşam doyumu kavramı, yaşam doyumunu yakalama metotları ve yaşam doyumunun gücü konusunda pek çok çalışma yapılmış ve yaşam doyumunun kaynakları araştırılmıştır. Psikolojiye göre yaşam doyumu kavramı memnuniyet, sevgi, zevk veya neşe ile nitelendirilen zihin veya duygu halidir. Modern dünyanın mühim konularından birisi, toplumun hayat standardını genel anlamda

yorumlayarak kişilerin memnuniyetini ölçümlemek ve insanların yaşam doyumunu yükseltmek için kamu politikalarının neler olabileceği konusunda incelemelerde bulunmaktadır. “Mutluluk Ekonomisi” adı altında yapılan araştırmalar son yıllarda tüm dünyada ihtimam ile izlenmektedir. İktisat Bilimi bünyesinde de üzerinde çalışılan bir alandır. İktisatçılar, bireylerin refah seviyelerinden hareketle kişilerin ve toplulukların mutluluklarını belirleyen faktörler üzerinde çalışmaktadır. Paranın yaşam doyumunu getirmediği düşüncesinin yanında, paranın tek bir veri olarak mutluluğun açıklanmasında baz alınması da odak yanılıması olarak yorumlanmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda, 1700 lü yılların ikinci yarısında iktisadın odak noktası olan yaşam doyumunu iki buçuk asırdan sonra yeniden gün yüzüne çıkarmıştır. (Easterlin, 1974), gelir ve mutluluk arasındaki bağı araştırmış ve bireylerin gelirleri ile mutlulukları arasında ilişkinin var olmadığı fikrini savunmuştur. Easterlin, mutlak gelirin mutluluğu bir yere kadar arttırdığını sonra ki maddi kazanımların bireyleri mutsuz ettiğini tespit etmiştir. Nedeni olarak ise temel ekonomik modellerin, bireyleri daha fazla para kazanmaya ve daha fazla harcama gerçekleştirerek faydayı arttırmaya yönelttiğini bu sürecinde bireyleri hoşnut olmama noktasına götürdüğü sonucuna ulaşmıştır. Easterlin’in yanında Tibor Scitovsky, “Neşesiz İktisat” (Joyless Economy) adlı kitabında çok refahın neden çok mutluluk getirmediği ile ilgili görüşünü açıklamasıyla literatürde konu üzerine tartışmalar yoğunlaşmıştır (Yew- Kwang, 1979).

(Yew-Kwang, 1979), parayı yalnızca yaşam doyumumuzu arttırmak için istediğimizi belirtmekte eğer çok para çok yaşam doyumuna sebep olmayacaksa paranın önemli bir etken olmadığını yaşam doyumunun ise her daim önemli olduğunu vurgulamaktadır.

İktisadi unsurların bir noktaya kadar mutluluğu pozitif ve anlamlı yönde etkilediği fakat mutluluğun tek etkeninin bu olmadığı ifade edilmektedir. Mevzu, eski filozofların ve din adamlarının da üzerinde çalıştıkları bir konudur. Örneğin, Sokrat “mutluluğun mal, mülk ve zenginlikte değil dürüst bir yaşamda olduğunu söylemiştir”. Kültürümüzde “sevginin var olduğu sofrada yenen kuru ekmeğe, nefretin var olduğu sofrada yenen ziyafet yemeğinden daha güzeldir” anlamında atasözü bulunmaktadır.

Çalışmanın Konusu

Mutluluk düzeyinin gelir miktarı ve diğer sosyo-demografik değişkenlerden (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve medeni durum) etkilenip etkilenmediğinin, Sakarya’da

yaşamını sürdüren bireylerin oluşturduğu örneklem üzerinden değerlendirilmesine yönelik bir araştırmadır.

Çalışmanın Önemi

Mutluluğa gelir düzeyi ve diğer sosyo-demografik değişkenlerin etkisinin değerlendirilmesi sonucunda, Sakarya’da hayatını devam ettiren bireylerin mutluluk düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere bağımlı olup olmadığının tespit edilmesidir. Çalışmamız, Sakarya’da yaşayan bireylerin mutluluk düzeylerine gelir düzeyi ve diğer sosyo-demografik değişkenlerin etkisi üzerine yapılmış olan özgün bir çalışmadır.

Çalışmanın Araştırma Sorusu

“Sakarya’da yaşayan bireylerin mutluluk düzeyleri, gelir miktarı ve diğer sosyo-demografik değişkenlerden etkilenmekte midir?” sorusu bu çalışmanın araştırma sorusudur.

Çalışmanın Amacı

Sakarya’daki bireylerin mutluluk düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere bağımlılığı incelenmek üzere, tesadüfi örneklem yöntemi ile belirlenen 300 katılımcıya anket çalışması uygulanarak, analiz sonuçları değerlendirilecektir. Bulgular neticesinde, değişkenlerin bireylerin mutluluk düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığı gözlenecektir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda birinci bölümde, gelir ve milli gelirin tanımı yapılmıştır. İkinci bölümde, mutluluk kavramı ve tanımı, mutluluğun ekonomideki yeri, mutluluğu etkileyen değişkenler, mutluluğun ölçümünde kullanılan ölçekler, dünya ülkelerinin ve Türkiye’nin mutluluk endekslerindeki yeri, üçüncü bölümde ise literatür araştırması yapılarak, dördüncü ve beşinci bölümlerde yöntem ve bulgular değerlendirilmiştir. Analizler için; Mutluluğa dair ulusal ve uluslararası alanda yapılmış olan birçok çalışmada kullanılan Oxford Mutluluk Ölçeği kullanılmış ve Sakarya ilinde yaşayan 300 katılımcıya anket uygulanmıştır.

1.BÖLÜM: GELİR

Gelir, aile birey ya da belli bir işletme açısından tasvir edilebileceği gibi milli ekonominin bütünü olarak da ifade edilebilir. Fakat tanımı nasıl ifade edilirse edilsin belirli bir zaman dilimi tanımında mutlaka var olacaktır. Toplum nazarında gelirin tanımı, ulusal ekonomide zaman diliminde (genellikle bir takvim yılı) üretimi gerçekleşen tüm mal ve hizmetlerin toplam mali değeridir. İşletme (şirket) nazarında gelirin tanımı, zaman diliminde gerçekleşen mal ve hizmet satışlarının toplam bedeli ile (satış hâsılatı=satış geliri) mal ve hizmetleri üretmek amacıyla katlanılan maliyetlerin toplam değeri (maliyet gideri=maliyet masrafları), arasındaki olumlu farktır(Gürkan, 1996).

Gelir, üretim ve hizmet sonunda gerçek veya tüzel kişilerin elde etmiş oldukları mali müktesebattır. Mal ve hizmet üretimi amacıyla kullanılan girdilerin maliyetleri ile araç gereçlerin yıpranma oranları satış fiyatından çıkartıldığında kalan (artan kısım) net katma değer, sürece dahil olan işçilere ve sermayedarlara ait kısım, sermayedarların gelirini meydana getirmektedir(Kepenek& Yentürk, 2005).

1.1. Milli Gelir (MG)

Safi Milli Hasıla kavramından, aynı dönem içerisinde alınan dolaylı vergilerin toplamının çıkarılmasıyla elde edilen gelirdir (Pekin, 1988).Milli Gelir, ekonomik yapıda belirli bir zamanda üretilen safi milli hasılayı gösterir. Milli Gelir, ekonomideki paranın gidişatını değil reel olarak mal ve hizmetin gidişatını ifade etmektedir (Demirci & Erdoğan, 1988, s.247). Safi Milli Hasıla (SMH), GSMH'dan üretimde kullanılan sabit sermayenin yıpranma payına karşılık gelen amortismanların çıkarılmasıyla elde edilen (Kenna, 1979, s.13) ve ekonominin bir yıl içerisindeki net başarısını gösteren bir tanımdır (Karakayalı, 1991).Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ise belli bir dönem içerisinde (genellikle bir takvim yılı) ulusal ekonomi tarafından oluşturulan nihai mal ve hizmetler toplamının parasal değeridir (Alkin, 1992).Milli gelir kavramlarının en geniş kapsamlısı olan gayri safi milli hasıla (Soral, 1977), tüketiciler ve hükümetler aracılığıyla yapılmış olan mal ve hizmet alımları gayri safi yurt içi yatırım ve net dış yatırım toplamına eşittir.Bir hasılat toplamı olarak GSMH, hem cari üretken faaliyetleri sonucunda oluşturulan toplam hasılatı hem de bu hasılatın tahsisini gösterir(Peterson, 1976).

1.1.1. Kişisel Gelir

Hanehalkının bir takvim yılı içerisinde kişisel vergilerini ödemediği önce elde ettikleri gelirler toplamıdır (Alpar, 1988). Hanehalkının eline geçen para şeklinde de açıklanan kişisel gelir, Milli Gelir'den şirketlerin dağıtmadıkları karlar ve sosyal sigorta kesintileri çıkartılarak bulunmaktadır (Parasız, 1993).

Kişisel Gelir'in tanımı;

Kişisel Gelir= Milli Gelir+Devlet Transferleri+Devlet Sübvansiyonları-(Kurumlar Vergisi+Sosyal Kesintiler+Şirketlerin Dağıtmadıkları Karlar)(Yücel, 1978).

1.1.2. Harcanabilir Gelir

Harcanabilir Gelir, hanehalkının tüketebileceği veya tasarruf edebileceği gelir (Parasız, 1992) veya kişisel gelirden toplam dolaysız vergiler çıktıktan sonra kalan ve bireylerin kendi çıkarları için harcayabilecekleri son gelir miktarıdır (Karakayalı, 1991). Başka bir ifadeyle harcanabilir gelir, herkesin günlük yaşantısında net gelir olarak nitelendirildiği ve bu gelirin büyüklüğüne göre tüketileceği ve tasarruf edileceği kısımlar arasında karar verme zorunluluğu olan gelirdir (Yücel, 1978).

1.1.3. Nominal Milli Gelir-Reel Milli Gelir

Nominal milli gelirden meydana gelen yükseliş ülkedeki bir dönem içerisinde oluşan üretimin yalnızca mali karşılığı olarak değerlendirilmekte olup; refah seviyesi ve ekonomik büyüme açısından net bir bilgi vermemektedir. Fakat milli gelir ile ilgili yükselişin bir bölümü üretimden kaynaklı olabileceği gibi anlamlı bir bölümü ise fiyatlardaki yükseliş nedeniyle oluşabilmektedir. Böylelikle fiyatların daima arttığı (enflasyonlu) ekonomilerde nominal milli gelirden oluşan yükselişler fiili artışları göstermemektedir. Bu durumda, fiyatlardaki yükseliş milli gelirden fiili bir yükseliş olmadığı halde milli geliri yükselmiş olarak gösterebilir. Reel milli gelir ise; üretimi gerçekleştirilen mal ve hizmetlere ilgili yılın rayiç fiyatları ile değil de esas yılın fiyatları temel alınarak elde edilebilmektedir. Durağan fiyatlar ile milli gelir olarak da nitelendirilen reel milli gelirin hesaplanabilmesi için; nominal milli gelirden baz alınan yıla ait fiyat endeksine bölünmesi gerekmektedir(Ülgen, 2010).

Nominal Milli Gelir

Reel Milli Gelir = -----

Fiyat Endeksi

Nominal milli gelirden meydana gelen yüzdelik değişim ile fiyatlar genel seviyesindeki yüzdelik değişim aynı ise reel milli gelirden bir değişim meydana gelmemektedir. Reel milli gelirden yükseliş; nominal milli gelirden yükselişin fiyatlar genel seviyesindeki artıştan daha yüksek olmasına bağlıdır.

1.1.4. Kişi Başı Milli Gelir

Kişi Başı Milli Gelire, Milli Gelir'in toplam nüfus sayısına bölünmesiyle ulaşılmaktadır. Elde edilen ortalama gelir seviyesi gelirden paylaşımını göstermez. Kişi başına gelirden, uluslararası kıyaslama yapabilmek amacıyla ortak para birimi ile ifade edilmesi gerekmektedir ki günümüzde bazı mahzurları olmakla birlikte genellikle Amerikan Doları (\$) ile yapılmaktadır (Manisalı, 1991).

Kişi başı milli gelir düzeyi, bir ülke ekonomisinin variyeti ile ilgili tam, sosyal refah seviyesi itibarıyla kısmen bir kanı oluşturmaktadır. Bir ülkede kişi başı gelir miktarı yüksek ise o ekonomi varlıklılıdır. Bu ölçüde bir zenginlik, toplumsal refah seviyesinin kesin koşulu olmakla beraber, yeterli koşulu değildir. Çünkü sosyal refah seviyesinin yüksek olması, milli gelirden bireylere ve ailelere dengeli bir biçimde dağılımını gerektirmektedir. Haksız gelir dağılımında küçük bir zümre refah içerisinde olurken; önemli bir çoğunluk sıkıntı içerisinde kalabilir. Ayrıca ülkeler arası gelişmişlik seviyesinin belirlenmesi sebebiyle gerçekleştirilecek olan kişi başı milli gelir kıyaslamalarının sıhhatli olması açısından, milli gelir rakamlarının uluslararası ödemeler için kullanılan para cinsinden işlem görmesi gerekmektedir ki; genel olarak dolar cinsinden kıymetlendirilmektedir(Ülgen, 2010).

2.BÖLÜM: MUTLULUK KAVRAMI

2.1. Mutluluğun Tanımı

Tarih boyunca filozoflar, mutluluğun bireylerin etkinliklerine dair güçlü bir faktör olduğu görüşündedirler (E. Diener, 1984). Mutluluk kavramı üzerinde ehemmiyetle durulmaktadır. Ancak filozoflar, mutluluğun tanımını bulmaya çalışmalarına rağmen mutluluk kavramı üzerinde tam uzlaşa sağlanamamaktadır. Mutluluğa dair çalışmalar, son 30 yılda artış göstermiş olsa da mutluluk ile ilgili belirsizlikler devam etmektedir (Oishi vd., 2013).

Platon (M.Ö. 427-347), Socrates (M.Ö. 470-399), Aristoteles (M.Ö. 384-322) ve Epikür (M.Ö. 341-270) ilkçağ filozoflarının ahlak felsefesi yapısındaki görüşlerinde mutluluğa ilişkin yorumlamalarını bulmak muhtemeldir. Filozofların, mutluluğa nasıl ulaşılacağı ile ilgili yorumlamaları farklılık göstermekle beraber mutluluğun, nihai hedef olarak kabul edildiği görülmektedir. Mutlulukla ilgili mutluluğu erdem ya da haz ile bağdaştıran yaklaşımlar ortaya çıkarılmıştır. Platon ve Aristoteles öznel iyi oluşu erdemle bağdaştırırken Epikür haz temelli düşüncüyü savunmaktadır. Sonuçta, öznel iyi oluşta keyif veren olumlu duyguların hissedilmesi ve acı veren negatif hislerden kaçınılması tercih edilmiştir. Pozitif psikolojiyle beraber ilkçağı Aristoteles, orta çağı İslam filozofları, sonraki dönemleride Spinoza gibi filozofların savunduğu öznel iyi oluşun erdem temelli olmasından dolayı psikolojide yer bulmaya çalıştığı da söylenebilir (Akarsu, 1997). Bu yorumlardan sonra çeşitli filozof ve psikologların öznel iyi oluşla ilgili düşüncelerini daha detaylı olarak incelemek faydalı olacaktır. Erdem ve mutluluğun arasında ilişki kuran Aristoteles, kendisinden sonra ki filozofları ve psikologları etkilemiş “Nikomakhos’a Etik” adlı eserinde konuya ayrıntılı olarak değinmiştir (Aristoteles, 2014, s.28). Mutluluğu, “insani şeylerin en iyisi” olarak nitelendirmiş ulaşılması gereken en öncelikli hedef hem de erdemle kazanılmış olan bir netice olarak yorumlamıştır. Aristoteles’e göre erdemsizlik mutsuzluğa neden olmaktadır.(Aristoteles, 2014, s.36), mutluluğun bir mizaç olmadığını seçilmesi, hedeflenmesi ve kazanılması gereken bir husus olduğunu açıklamaktadır:İslam dini filozofu Fârâbi, Mutluluğun Kazanılması (Tahsîlu’s Sa’âde) eserinde mutluluk kavramını bu dünya ve ahiret olarak iki ayrı kategoriye ayırmıştır. Ahiret mutluluğunu “en büyük mutluluk (seâdetü’l gusva)” olarak açıklamıştır. İbni Sina, Mutluluk ve İnsan

Nefsinin Cevher Olduğuna İlişkin On Delil (es- Saâdeve'l Huceci'l Aşrate ala enne'n Nefse'l insaniyye cevherun) isimli eserinde öznel iyi oluşu da ele almıştır. Temel amacın, mutluluğun hedef olarak belirlenmesi olduğunu ifade eden İbni Sîna'ya göre birey bu amacına ancak iyilik yaparak ulaşır. Geçici olan zevk, mutluluk değildir. Mutluluğa idrak, sebat, fazilet ve adalet gibi nefsanî erdemler ile erişileceğine inanan İsfahani'ye göre gerçek anlamda öznel iyi oluş “ahrette ki güzel hayattır” (Ayten, 2014). Mutluluk ile var olmak amacı arasında İbni Miskeveyh bir bağ kurar. İbni Miskeveyh'e göre birey var olmak amacını gerçekleştirmek için çalıştığı sürece mutlu olarak değerlendirilebilir. Var olmak amacına ulaşma çabası engellenen birey ise mutsuzdur. İbni Miskeveyh'e göre her varlığın mutluluğu “kendisine özgün fiillerin ondan tam ve kâmil olarak meydana gelmesine bağlıdır” (Özgen, 1997).Gazâli, Mutluluğun Formülü (Kimyayı Saâdet) isimli eserinde ahlak çerçevesinde öznel iyi oluşu incelemiştir (Gazali, 1979, s.45).Birey, özünü bilmesiyle mutluluk arasında bir ilişki kurar. Bireyin, kendi iç dünyasını bilmesiyle kalp temizliği ve olgunlaşma yöntemiyle varılmak istenen temel amaç mutluluktur. Gazâli'ye göre “insanın mutluluğu kendisi için olağan olana ulaşmaktır. İnsan için olağan olan ise Allah'ı bilmektir ”. Burada görüşleri beyan edilen İslam filozofları haricinde pek çok İslam fiozofunun öznel iyi oluşla ilgili fikirleri vardır. İslam düşünürleri de Aristoteles gibi mutluluğu kazanabilmek için erdemli olmak gerektiği konusunda hem fikirdirler. Fakat onlara göre gerçek manada mutluluk dünyasal değil uhrevidir. İslam dini, İslam düşünürlerinde farklı bir bakış açısı oluşturmuştur (Ayten, 2014).Modern dönemde Batı psikolojisinin Snyder ve Lopez'in “post materyalist mutluluk” düşüncesini hedef aldığı görülür. Bu anlayış, haz ve doyum üzerine kümelenmekte ve mutluluğu bunlarla ilişkilendirmektedir. Görüşün orijinal örneği Freudyen Teorinin yaşam doyumunun, zevklerin doyguluk düzeyine ulaşması ve üzüntülerden kaçınmayla bağdaştırmasında görülür. Fromm, yaşam doyumunun sevgi, yardımlaşma gibi faktörlerin yaşama yansıtılmasıyla edinileceği görüşündedir. Birey için egoizm ve kimsesizliğin iyi olmadığı görüşünde olan Fromm, bireyin özünde bulunan sevgi ve şefkat ile diğer bireylerle iyi ilişkiler kurarak ve yardımlaşarak mutluluğu yakalayacağına inanmıştır. Fromm, bu fikriyle de Freudyen Teorinin mutluluğa dair inancını da kabul etmeyerek mutluluğun “psikolojik bir kusurdan kaynaklanan bir ihtiyacın tatmini ya da gerginliğin giderilmesi olmadığını” dile getirmiştir. Fromm, Freudyen görüşü ve haz temelli mutluluk kavramını da

reddetmektedir. Ayrıca Fromm, mutluluğu bireye dışarıdan verilmiş bir hediye olarak değil de bireyin içerisinde yer alan potansiyeli ortaya çıkarması ve olumlu etkilerini yaşama aktarmasıyla ulaşacağı bir husus olarak nitelendirmiştir. Mutluluk ve sevinç kavramlarının farkına da açıklık getiren Fromm; mutluluğu, süreklilik arz eden neşe durumu daha kalıcı bir duygu durumu olarak nitelendirir. Fromm'a göre mutluluk, yaşamın tümüne dair pozitif bir duygudur. Sevinç ise herhangi bir sebepten oluşan pozitif bir durumdur. Bir yarışmada başarılı olan bireyin sevinçli olması ile yaşamından genel olarak hoşnut olan bireyin mutluluğu, farklılık anlamında bir misaldir (Fromm, 1999, s.33).

2.2. Mutluluğun Ekonomideki Yeri

Kişilerin mutluluğunu çoğaltıcı kamu politikalarının neler olabileceğine dair araştırmaların yapıldığı alan mutluluk ekonomisidir. Bununla birlikte, kişilerin mutluluk kaynaklarının belirlenmesi ve bilhassa bu belirleyiciler arasında ekonomik değerlerin hangi ölçüde ne kadar etken olduğu da mutluluk ekonomisi ismi altında araştırılmaktadır. 20. Yüzyılın sonlarında mutlulukla ilgili terimleri değerlendirmek amacıyla anket, yöntem ve endekslerin iyileştirilmesiyle hayli yol alınmıştır. Bulgular, ekonomiye dair bir reddetme olarak tanımlanmıştır (Johns & Paul, 2007). Özünde, mutluluğun öznel bir kavram olduğu bilinmektedir. Bir kişinin mutluluğunu başka bireylerle kıyaslamak güçtür. Medeniyetler arasında da özellikle mutluluğu kıyaslamak güç olabilir. Fakat kıyaslama sorununu çoğu mutluluk ekonomisti çözdüğünü kabul etmektedir. Mutluluk, karakteristik açıdan öznel kıstaslarla ölçümlenmektedir. Mutluluğun ekonomideki yeri ile ilgili en büyük kaygı, bireylerin mutluluk anketlerine vermiş oldukları cevapların doğrulukları ve güvenilirlikleri ile ilgili olmuştur. Hayat boyu eğitim ve gelir gibi objektif kıstasların ekseriyetle öznel olarak mutluluğu etkiledikleri farz edilmektedir. Yaşam standardı ya da refahı tanımlar çoğunlukla daha objektif terimleri içerme amaçlı kullanılmaktadır (Easterlin vd., 2010, s.45). Psikolojik bakımdan öznel iyi oluş ve mutluluk iş hayatındaki fiziksel, zihinsel koşulların ağır olduğu durumlarda çalışanları dinamik tutmaktadır. Bu özelliklere haiz çalışanların yüksek verimli oldukları gözlenmektedir (Karacaoğlu & Köktaş, 2016). Kimi bilim insanları, mutluluğun subjektif ve objektif açıdan ölçümlendiği savı ile beyinde yer alan sevinç merkezini gözleyerek ileri görüşlülüğü ölçümledikleri tezini savunurlar. Bu

durum felsefi mevzuları gün yüzüne çıkartsa da subjektif mutluluğa kıyasla daha güvenli yorumlanıp yorumlanmayacağı tartışılan bir konudur (A.J.Oswald, 2003). İyilik veya yaşam doyumu, mutluluk klasik ve neo-klasik iktisat içerisinde ölçümlenemez olarak değerlendirilmiştir. (Van Praag & Ferrer-i-Carbonell, 2004), kazançtan sağlanmış olan huzuru net olarak ölçümlemek için anketler hazırlayan ilk kişidir. Anketlerini, Gelir Değerlendirme Sorusu (Income Evaluation Question-IEQ) ile uygulamıştır. Yöntem, Leyden Okulu olarak nitelendirilmektedir.

2.3. Mutluluğu Etkileyen Değişkenler

İnsanların geneli, mutluluğun uzun uğraşlar neticesinde ulaşmak istedikleri esas hedef olduğu noktasında fikir birliği içerisinde. Araştırmalardan birine göre mutlu olmak iyi bir kazanç, çekici olmak, iyi bir sağlığa sahip olmak, istikrarlı bir duygusal birliktelik yaşamaya tercih edilmektedir. Mutluluk, kişilerin seçimlerine rehberlik eden nihai amaçtır ve dışsal durumların kişilerin istekleriyle çakıştığı noktada ortaya çıktığı söylenebilmektedir (Diener vd., 1999). Bu bölümde, mutluluğa etki eden bazı değişkenler araştırılacaktır. Mutluluk üzerinde etkili olan bazı değişkenler; cinsiyet, yaş, medeni durum, sağlık, din ve inanç (sosyo-demografik özellikler) durumudur. Ekonomik değişkenler ise işsizlik ve istihdam, gelir, enflasyondur.

2.3.1. Sosyo-Demografik Özellikler

2.3.1.1. Cinsiyet

Literatürdeki paradoksa göre depresyon oranlarına bakıldığında, kadın bireylerin depresyon oranları erkek bireylere oranla daha yüksek olduğu halde, mutluluk düzeyleri erkek bireylerden fazladır. Bununla birlikte çalışmalarda, ekseriyetle yaşam memnuniyeti açısından cinsiyet ayrımı yapılmamaktadır. Bu karmaşık olgu, kadın ve erkek bireylerin yaşamış oldukları özgün tecrübelerin etki alanları baz alınarak çözüme ulaşılabilir. Kadınlar, yaşamış oldukları olumlu veya olumsuz duygularını erkeklere nazaran sıklıkla anlatırlar. Dolayısıyla kadınların daha fazla sevinç ve daha yoğun üzüntü yaşamalarına neden olur. Sonuç olarak, kadınların duygularını erkeklere kıyasla daha derin yaşadıkları görülmektedir (Tatarkiewicz, 1976).

Benzer mutluluk seviyelerine karşın kadın ve erkeklerin mutlulukları farklı membalardan beslenmektedir. Örnek olarak (Diener & Fujita, 1995) aile, iş hayatı, sivil

toplum örgütleri, arkadaş çevresi gibi sosyal membaların kadın ve erkek bireylerin mutluluklarını tahmin etmede önemli bir görev aldığını ancak bu sosyal membaların kadınların mutluluklarını daha tahmin edici olduğunu gözlemlemişlerdir. Kadınlar, sosyal içerikli konularda hem iştirakçi hem de yol gösterici konumunda yer alırken erkekler, çoğunlukla politika otorite ve spor konularında daha ön planda yer almaktadır (Sousa & Sonja, 2001).

2.3.1.2. Yaş

Yaş sebebiyle yaşam tatmininin azalmadığı çoğu araştırmada gözlemlenmektedir. Yaygın görüşün aksine, yaşam memnuniyetinin yaşla beraber düşmediğini çok sayıda çalışmadaki bulgular kanıtlamıştır. Örneğin, 40 farklı ülkeden ortalama 6.000 katılımcıyla yürütülmüş olan kültürler arası araştırmada (Diener vd., 1998), kaydedilen yaşam memnuniyetinin ekseriyetle bireyin yaşamı süresince durağan kaldığını, sadece 20-80 yaş arasında küçük bir yükseliş gösterdiğini bulmuşlardır. İnsan hayatı boyunca yaşam memnuniyeti düzeyine dair “farksızlık”ın tanımı, insanların hayatları boyunca vuku bulan belirgin değişimlere olağanüstü bir adaptasyon sağlamasından kaynaklanmaktadır. Bir çalışmada, daha yaşlı katılımcılar idealist gençlere nazaran bazı çelişkiler yaşamışlardır. Muhtemelen, kadınlar yaş aldıkça ideallerini yaşam koşullarına uyum sağlaması için revize etmektedirler. Örneğin, bir kadın zamanla çok sayıda çocuk sahibi olmanın getirmiş olduğu ağır finansal koşulları görünce az sayıda çocuğa sahip olmayı seçebilmektedir. Bu husus kadın bireylere hayat biçimlerinde gerçekçi ve idealist görüşler arasındaki çelişkinin minimize edilmesine yardımcı olmaktadır. Açıkçası (Brandtstaedter & Gerolf, 1990) kabullenerek mücadele etmek yaşla beraber artmaktadır. Diğer alternatif görüş ise kadınlar, yaş aldıkça bir aile kurma, kariyer başarısı ve finansal özgürlük gibi hedeflerine daha hızlı ulaşabilmektedirler (Kahyaoğlu, 2008:36-37).

2.3.1.3. Medeni durum

Araştırmalara göre evli çiftlerin ya da birlikte yaşayanların arasındaki ahenk ve uyumun mutluluk seviyesine pozitif yönlü katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Seligman’a göre evliliğin mutlulukla kuvvetli bir bağı vardır ve mutluluğun en önemli belirleyicilerinden biri evliliğdir. (Seligman, 2007, s.62) Yapılan incelemelerde, evli kadın ve erkek

bireylerin evli olmayan bireylere (hiç evlenmemiş, boşanmış, ayrı yaşıyor) kıyasla mutluluk oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Evli ve birlikte yaşamının Peder ve Schmitt'e göre mutluluğa pozitif yönlü etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Pedersen & Schmidt, 2009). Müslüman toplumlarda ulaşılan örneklemlerde yapılan incelemelerde benzer neticelere ulaşılmıştır. Örneğin, Shail ve Chaudhry Pakistan'da 1.000 kişi ile yapmış olduğu araştırmasında evlilerin bekâr, boşanmış bireyler ve dullara nazaran yaşam memnuniyetinin yüksek ve daha mutlu olduklarını gözlemlemiştir (Ayten, 2014).

(Aydemir, 2008), benzer biçimde Türkiye'de 254 yetişkin birey ile yapmış olduğu çalışmada, evlilerin bekârlara, boşanmış bireylere ve dullara göre daha mutlu olduğunu tespit etmiştir.

2.3.1.4. Sağlık

Kişilerin, hayatları süresince sağlıklı ve mutlu olmak en büyük temennileridir. Yaşamın içerisinde bireylerin çocukları, eşleri, yakınları ve dostları ile ilgili dilekleri öncelikli olarak onların sağlıklı ve mutlu olmaları üzerinedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılına dair yapılmış olan yaşam memnuniyeti araştırma neticesine göre Türk halkının %68'i kişisel mutluluğun temelinde sağlıklı olmayı görmektedir.

Mutluluk kavramıyla alakalı öne sürülen bir görüşte mutluluk seviyeleri yüksek olan bireylerin daha uzun ömürlü olduğuna dairdir. "Gerçek Mutluluk" isimli kitabın yazarı Seligman, "Mutluluk" adlı kitabın yazarı Diener ve Bisvas da bu tezi savunanların başında gelmektedir. Aynı zamanda mutlu bireylerin daha uzun yıllar hayatta kaldıklarına işaret eden birçok çalışma da bulunmaktadır. Manastırda yaşayan rahibeler ile ilgili yapmış oldukları çalışmada (Danner vd., 2001), 180 rahibenin otobiyografilerinden hareketle onların yaşamış oldukları şükür, umut, mutluluk gibi pozitif duygularını gözlemlemiştir. Yüksek düzeyde yaşanan duygu mutluluk olmuştur. Araştırmaya göre mutluluk dahil pozitif duygular taşıma ile ölüm rizikosu arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Olumlu duygular besleyen bireylerin daha uzun yaşadıkları görülmüştür (Aydemir, 2008). Seligman'a göre nesnel sağlığın mutlulukla ilişkisi kısıtlıdır. Birey açısından önemli kıstas sağlığı ile alakalı öznel algıdır. Orta seviyede bir sağlık sorunu mutsuzluğa neden olmaz fakat bireyin hayati faaliyetlerini ciddi derecede sınırlandıran önemli bir hastalığı mutluluğu negatif yönde

etkileyebilir (Seligman, 2007, s.65).Sağlığın mutluluk için önemini gösteren birçok araştırma bulunmaktadır. Gerstenblüth ve Rossi “sağlıklılar mutlu mudur?” başlıklı makalelerinde Şili ve Uruguay’da yaptıkları çalışmanın verilerine yer vermişlerdir. Veriler, öznel mutluluk değerlendirmelerine göre kişilerin kendilerini sağlıklı görme seviyesi yükseldikçe mutluluk seviyesinin de arttığını göstermektedir(Ayten, 2014).

2.3.1.5. Din ve İnanç

Mutluluk ile din ve inanç, farklı çalışmalar dahilinde maddeci görüşün ya da maneviyatın ön plana çıktığı görüş açılarına göre biçimlenmektedir.1985-2001 yılları arasında Norveç’te artış gösteren gelir ve mülk edinme oranlarına karşın, Norveçlilerin mutluluk seviyesinin artışla birlikte neden yükselmediği araştırılmıştır. Kazancın ve maddeci dünya görüşünün neticesi olarak birçok mülk ve maddesel şeylere haiz olmanın mutluluğu arttırmaya tesir etmediği saptanmıştır(H.Ottar, 2003).

Mutlulukla ilgili Müslüman örneklerde yapılan çalışmalarda, dindarlık ve mutluluğun pozitif yönde ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Örneğin, Kuveytli Psikolog Abdel-Khalek’in Lübnan, Katar, Kuveyt gibi Arap ülkelerinde 2007 ile 2014 yıllarına dair yapılan çalışmaları incelendiğinde, mutlulukla dindarlığın pozitif ilişkilerinin saptandığı görülmektedir. Bu araştırma ve incelemelerde öznel mutluluk ve Oxford Mutluluk Ölçeği ölçüm aracı olarak kullanılmıştır (Ayten, 2014).

2.3.2. Ekonomik Değişkenler

İşsizlik ve istihdam, gelir ve enflasyon gibi ekonomik değişkenlerin mutlulukla ilgisi tanımlanmıştır.

2.3.2.1. İşsizlik ve İstihdam

Üretmek, çalışıyor olmak, bir iş ile meşgul olmak, sorumluluk sahibi olmak, bireyi mutlu kılan önemli unsurlardandır. Makro ekonominin esas problemlerinden birisi de işsizlik ve enflasyondur. Problem hem ekonomik hem de kişilerin mutluluğu ile alakalı olduğundan dolayı önem arz etmektedir.

İşsiz birey mutlu mudur? Mutluluk derecesi nedir? Ekonomideki işsizlik mutluluk kavramını hangi yönde etkilemektedir? Bu konuda yapılan analizler ekonomi ile birlikte çalışan diğer bilim dalları ve üretilmiş olan ekonomik göstergeler kullanılarak

değerlendirilmiştir.(Di Tella vd., 2001), 1975-1991 dönemine dair Eurobarometer verileri ile 12 Avrupa ülkesini kapsayan gelir ve işsizlik gibi mutluluğa etki eden faktörlerin kullanıldığı analiz çalışmalarında, çalışanların ifade ettiği yaşam memnuniyetinin çalışmayanlara oranla çok daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.Yaşam memnuniyeti, işsizlik sonucunda ölçekte (1'den 4'e kadar) ,33 birim eksilmiştir (Di Tella vd., 2001, s.20).Farklı ülkeler için yapılmış olan çalışmalar göstermektedir ki işsiz olmak bireyleri mutsuz kılmaktadır (Stutzer & Frey, 2002). Bu duruma eş bir değerlendirme de Clark ve Oswald yapmaktadır. İşsiz kalmanın mutluluğa etki eden diğer unsurlara oranla daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Clark &Oswald, 1994).Çalışma alanına dair yapılan incelemelerde, işten memnuniyet ölçülmektedir. Referans gruplara da başvurarak işsizliğin mutluluk üzerinde etkisi incelenmiştir. Kişilerin gelirlerini kıyaslama yaptıklarında, benzer işi yapanların gelir seviyelerinden daha düşük ücret aldıklarını görmüş olduklarında bu durumun kişilerin mutluluğunu negatif etkilediği gözlenmiştir. Ayrıca işsiz birey, çevresinde başka işsizlerin olduğunu gördüğünde (kendisinden kaynaklı işsiz olmadığı hissi) mutluluğu negatif yönde daha az etkilenmektedir. Çünkü çevresindekilerde işsizlikten etkilenmiş olmakta ve bu nedenle başka bireylerinde aynı sorunla karşılaşması birey için rahatlama sebebi olmaktadır (Clark & Oswald, 1994).

2.3.2.2. Gelir

Gelir ile mutluluğun komplike bir bağı bulunmaktadır. Toplumda varlıklı insanların yoksul insanlara oranla daha mutlu oldukları zannedilmektedir. Varlıklı toplumların, yoksul toplumlara kıyasla kendilerini daha mutlu hissedeceği varsayılsa da çalışmalar neticesinde farkın toplumdaki kişilere oranla daha az olduğu saptanmıştır. Kazanç dağılımı ve sınıflar arasında yüksek oranda ekonomik farklılıklar gerçekleştiğinde, mutsuzluğun çoğalması zengin ve yoksul arasındaki mutluluk seviyelerinin farklılaşması beklenen bir durum olmaktadır. Böylelikle daha yoksul ve denkliğin az olduğu topluluklarda yaşayan kadın bireylerin, varlıklı topluluklarda yaşayanlara nazaran daha az mutlu hissettikleri bilinmektedir (Diener vd., 1985).

Yaşam memnuniyeti ve zenginlik arasındaki uzun dönemli çalışmalar, bireylerin gelir düzeylerinde meydana gelen yükselişin mutluluklarındaki artış oranıyla benzer olması gerekmediğini göstermektedir. Örneğin, II. Dünya Savaşı'ndan önce ve sonra

Amerikalılar'ın gelir seviyelerinde meydana gelen bariz artışa karşın yaşam memnuniyetleri artmamıştır. Konu ile alakalı birçok açıklama mevcuttur. Belli bir zenginliğe ulaşıldığında yaşam memnuniyeti, kazanç düzeyi ve maddi kazanımlara paralel olarak artış göstermemektedir. İlaveten sosyal kıyaslama bu düşünceyle ilintilendirilebilir. Kendini başka bireylerle gelir ve zenginlik açısından kıyaslamak beklentilerde artış yaratırken yaşam memnuniyeti durağan kalabilmektedir (Diener vd., 1985).

2.3.2.3. Enflasyon

Enflasyonun mutluluk üzerine etkisi zaman serisi ve kesit çalışmaları ile çeşitli ülkelerde incelenmiştir. Mutluluğa enflasyonun etkisini Di Tella vd. 1975-1991 yılları ve 12 Avrupa ülkesini içeren çalışmalarında incelemişlerdir. Çalışmada; ortalama yıllık 7,5 oranında enflasyon baz alınarak, kişisel ve sosyo-ekonomik özellikler ve işsizlik oranı durağan kabul edilerek, enflasyonun ,01 artışının mutluluğu ortalama ,01 birim azalttığı saptanmıştır. Bu durum enflasyon ve işsizlik arasındaki seçimlere de tesir etmektedir (Di Tella vd., 2001).

2.4. Mutluluğun Ölçümünde Kullanılan Ölçekler

Ekonomistler mutluluğun tanımından daha ziyade ölçülebilirliği ile ilgilenmektedirler. Mutluluğa dair kıyaslamalı mutluluğun ölçümü ve analizi 1940'lı senelerde geliştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki "Genel Sosyal Araştırması" kapsam dahilinde yer almaktadır. Devamlılık arz eden çalışmada, toplumların mutluluk ile memnuniyet düzeyleri birbirlerinden farklı olarak değerlendirilmekte ve izlenmektedir.

2.4.1. Oxford Mutluluk Envanteri

Oxford Mutluluk Envanteri, bireysel mutluluğu geniş açıdan ölçümlemek için Oxford Üniversitesi Deneysel Psikoloji Bölümü aracılığıyla 1980'lerin sonlarına doğru tasarlanmıştır. 29 madde ve 4'lü likert tipine sahiptir. Mutluluğa dair üç temel bileşen olduğunu savunarak bunları; neşeli olmak, yüksek yaşam memnuniyeti ve kaygı, öfke, korku gibi negatif hislerin azlığı olarak belirtmişlerdir (Doğan & Çötök, 2001).

Oxford Mutluluk Ölçeği (OMÖ), (Hills & Argyle, 2002) tarafından mutluluğu ölçümlemek amacıyla geliştirilen 29 madde ve 6'lı Likert tipi ölçüm aracıdır. Oxford

Mutluluk Ölçeği'nin, kültürümüze adaptasyonunu (Doğan & Sapmaz, 2012) yapmıştır. Ölçeğin, orijinali 29 madde olduğu halde Türkçe'ye çevrilince madde sayısı 28 olmuştur. Ölçekte 1, 5, 9, 12, 13, 18, 22, 23, 26, 27 ve 28 maddeler tersten kodlanmaktadır (reverse). Yüksek puanlar mutluluk seviyesinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin geçerlik araştırmasında, yapı geçerliliğini araştırmak için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak analiz sonuçlarına göre toplam varyansın %29,84'unu açıklayan ve özdeğeri 8,3 olan yapı elde edilmiştir. Ölçeğin faktör yükleri ise ,32 ile ,77 arasında değişiklik göstermiştir. Oxford Mutluluk Ölçeği'nin yapı geçerliliğini ölçümlemek için yapılmış olan faktör analizine göre öz değeri 1'in üstünde, 8 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Fakat ortaya çıkan faktörlerin yorumlanması ve adlandırılmasında oluşan problemlerden dolayı ölçeğin tek faktörlü kullanılmasının doğru olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında, Cronbach Alfa katsayısı ,91; test yarılama güvenirlik katsayısı ise ,86 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Oxford Mutluluk Ölçeği geçerliliğinin sınanması amacıyla diğer ölçekler ile istatistiksel ilişkileri değerlendirilmiştir. "İyimserlik Ölçeği" ve "Yaşam Doyum Ölçeği" ile Oxford Mutluluk Ölçeği'nin pozitif ve anlamlı ilişkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Ölçek çeşitlerinin bir diğeri olan "Zung Depresyon Ölçeği" ile "Oxford Mutluluk Ölçeği" arasında da negatif ve anlamlı ilişkilerinin olduğu saptanmıştır. Sonuçların tamamı Oxford Mutluluk Ölçeği'nin sağlam bir ölçme aracı olduğunu ispat için yeterlidir (Doğan & Çötök, 2001).

Mutluluğa dair uluslararası alanda yapılan çalışmalarda, çoğunlukla OME ve OMÖ kullanılmaktadır. Ölçek, Japonca'ya (Furnham ve Cheng, 1999), Çince'ye (Lu ve Shih, 1997), Portekizce'ye (Neto, 2001), İbranice'ye (Francis veKatz, 2000), Almanca'ya (Lewis, Francis ve Ziebertz, 2002) ve Farsça'ya(Liaghatdar, Jafari, Abedi ve Samiee, 2008) çevrilerek psikometrik özellikleri araştırılmıştır.

2.4.2. Cantril Yaşam Memnuniyeti Merdiveni

Cantril Ölçeği zihinsel sağlık, iyilik hali ve yaşam memnuniyetini ölçümlemek amacıyla kullanılan bir ölçektir. Cantril Merdiveni'nin tekniğini gerçekleştirmek basittir. Hem görüşmeci hem de katılımcı açısından fazla bir süre kaybı oluşturmaz. Katılımcıların yaşam memnuniyetlerine dair "0" ve "10" değerleri arasında seçim yapmasını isteyen anket soruları ile ölçümlenmektedir (Levin & Currie, 2014)."10" değeri merdivenin en

üst basamağını ve katılımcılar için en güzel yaşamı, “0” değeri ise merdivenin en alt basamağını ve katılımcılar için en kötü yaşamı temsil etmektedir. Puanlama sonucunda orta puan düzeyinin altında olan katılımcılar hayatından memnun olmayanlar, orta puanın üstünde puana sahip olan katılımcılar ise hayatından memnun olanlar olarak nitelendirilmektedir.

2.4.3. Genel Sağlık Anketi

Başka bir ölçüm metodu da Genel Sağlık Anketi'dir. Psikiyatrik problemlerin teşhisi için bireylerin kendilerine uygulayabilecekleri tarzda planlanmış sorular kullanılmaktadır. İlk formda 60 soru yer alırken sonrasında yeniden dizayn edilerek 12 soruya düşürülmüştür. Psikiyatrik iyi oluşu ölçmek amacıyla kullanılmasının yanında, ruhsal sorunların taranması için de kullanılmaktadır.

Genel Sağlık Anketi ölçümleri sonucunda, bireyler “0” ile “12” arasında bir puan çıkarmaktadırlar ve çıkan puana Caseness puanı denilmektedir. Caseness puanı “0” olan kişiler "neredeysse stresli" olarak nitelendirilirken, Caseness puanı “12” olan bireyler "çok stresli" şeklinde ifade edilmektedir. Ölçümler neticesinde Caseness puanı “12” olarak tespit edilen bireylere psikiyatrik tedavi görmeleri konusunda öneride bulunmaktadır(Gül, 2017:44).

2.4.4. Dünya Değerler Araştırması

Dünya Değerler Araştırması (World Value Survey), dünya üzerinde 120'den fazla ülkede uygulanan bir ankettir. Dünya değerler araştırması (WVS), bireylerin değerlerini ölçmektedir. Dünya Değerler Araştırması, sosyal bilimler ile pek çok siyaset bilimi öğrencisi tarafından kullanılmaktadır. Karşılaştırmalı çalışmalar için WVS aracılığıyla elde edilen veriler baz alınmaktadır. Yapılmış olan anketlerin bulguları zaman içerisinde farklılık göstermiştir. Çeşitli kültür ve topluluklara ilişkin taraflı sonuçlar ile tezat olabilecek deneysel malzeme üreterek önemli bulgular elde edilmiştir. Değerleme yapmak, bazı olguları anlamlandırmak açısından oldukça kıymetlidir (Minkov & Geert, 2002).

Dünya Değerler Araştırması'nın ilk turundan evvel, Batı Avrupa ülkelerinin bazılarında ve ABD'de nüfuslarda oluşan değer değişimlerini incelemek için 1970'den 1979'a kadar Amerikalı siyaset bilimcisi Ronald Inglehart anket çalışmaları yapmıştır. Bu

çalışmalar, II. Dünya Savaşı'ndan önce ve sonra dünyaya gelen jenerasyonun birbirinden farklı değerleri olduğunu göstermiştir. Değerlerin direkt olarak ölçülmesi zordur. Hedefler listesi ile en önemli hedeflerin hangileri olduğu sorulduğunda “materyalistler” aşağıda yer alan hedefleri belirlemiştir (R.Inglehart, 1981):

- Ülkede sistemi kollama,
- Artan fiyatlara itiraz etme,
- Yüksek düzeyde ekonomik olarak büyüme sağlama,
- Ülkede savunma gücüne güven duyma,
- Ekonominin istikrarlı olması,
- Suç işlememek için çaba gösterme,
- “Post-materyalistler” de aşağıdaki hedefleri öncelikli bulmuştur (R.Inglehart, 1981):
- Bireylere hükümet kararlarında söz hakkı tanıma,
- Konuşma özgürlüğünü muhafaza etme,
- Bireylere toplum ve iş hayatı içerisinde daha fazla söz hakkı verme,
- Kırsal bölge ve şehirleri daha çok güzelleştirmeye çaba gösterme,
- Arkadaş samimiyeti olan topluluğa evrilmek,
- Fikirlerin paradan daha değerli olduğu topluluğa evrilmek,
- Inglehart'ın araştırmasının teorik içeriği kıtlık hipotezidir. Bireyler açısından görece az olan her şey önceliklidir. Böylelikle Batı topluluklarında savaştan sonra görece güvenli ve iyi şartlar altında yetişen jenerasyon daha önceki jenerasyona nazaran maddi ihtiyaç ve para ile daha az uğraşmışlardır (R. Inglehart, 1981).

Anketler aynı zamanda Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile biçimlenmiştir. Maslow'a göre fizyolojik ihtiyaçlar sosyo, entelektüel veya estetik ihtiyaçlara tercih edilir (R.Inglehart, 1981). Inglehart'a göre belli bir düzeyden sonra maddi üretimin, eksilen bir kazanç meydana getirmesidir.

Bu sebeple toplumlar daha varlıklı bir hal aldıklarında ve bireyler maddi olarak güvence sağladığında yaşamdaki başka şeyleri kıymetli görececek ve materyalist değerler, post-materyalist değerlerle yer değiştirecektir. World Values Survey-Dünya Değerler Araştırması, ulusal kültürün incelenmesi amacıyla Amerikan siyaset bilimcisi Ronald

Inglehart önderliğinde uzun vadede uluslararası bir proje olarak bu çalışmanın veri kaynağıdır. Şimdiye kadar yedi dalga şeklinde yürütülmüş araştırmanın, ilk altı dalgasının sonuçları paylaşılmıştır. Çalışmalarda, kendini ifade etme değerleri ile hayatta kalma değerleri arasındaki ayrımı ifade etmek için bambaşka bir değer kazandırıldığı halde materyalist ve post-materyalist değerler tercih edilmiştir. Kendini ifade etme değerleri ile hayatta kalma değerleri karşıt değerler şeklinde tanımlanır. Dünya Değerler Araştırması'na göre yaşamda kalma değerlerine haiz bireyler (R.Inglehart, 1981):

- Kendini ifade etmeyi ekonomik güvenliğe yeğler,
- Erkek bireylerin kadın bireylere oranla iyi politik liderler olduğu görüşündedir,
- Erkek bireylerin kadın bireylere oranla daha fazla hakkı olduğu görüşündedir,
- İyi bir kazanç ve güvenli bir işi başarı duygusundan daha önemli görür,
- Kati surette eşcinselliğin haklı olmadığı görüşündedir,
- Yabancıları yadsır,
- Hayattan memnun değildir mutsuzdur,
- Çevre ve politika korumaya dahil değildir.

Kendini eda eden değerler, zıddını işaret etmektedir. Kendini ifade değerleri olan bireyler lezbiyenler ve eşcinseller de dahil olarak cinsiyet eşitliği, çevreyi koruma ve yabancılara büyük ölçüde öncelik tanır. Ayrıca siyasi yönden daha aktiftirler, başkalarına daha çok güvenirler ve daha mutlu olurlar (R.F.Inglehart, 2007).

Batı olarak nitelendirilen, modern dünyadaki bireylerin kendilerini yüksek düzeyde ifade edebilme değerlerine haiz olmaları Dünya Değerler Araştırması'na ait bir bulgudur. Hâlbuki bütünüyle hayatta kalma değerlerine sahip bireyler dünyanın geri kalanındakilerdir. Demokrasi açısından kendini ifade etme değerlerinin şart olduğunu savunan Inglehart, değerleri var edenin demokrasi olduğunu ifade etmektedir (R.Inglehart, 2003).

2.4.5. Yaşam Memnuniyeti Skalası

Yaşam Memnuniyet Skalası, genel itibarıyla yaşam doyumunu (Diener vd., 1985) değerlemek için geliştirilmiştir. Farklı yaşam alanlarıyla alakalı pozitif ve negatif etki, tatmin veya mutluluğu kapsamamaktadır. Bu kavramların dışında beş tane eş anlamlı

terimden oluşmaktadır. Yaşam memnuniyeti, pozitif etkiden ve mutluluktan başkadır zira bunlar bilişsel olmaktan ziyade duygu ile ilgilidir (Diener vd.,1999). Bilişsel, yargısal bir proses olan yaşamdan memnuniyet değerlendirmesi, bireyin hayatında pozitif ve negatif etkileri değerlediği bir süreç olarak tabir edilebilir. Yaşam memnuniyeti “bireyin belirlemiş olduğu kıstaslara göre yaşam kalitesinin global olarak ölçümlemesi” olarak nitelendirilmektedir (Shin & Dan, 1978). Bireyler, kendilerini tanımladıkları bir iç ölçütle mukayese eder. Ölçüt, kendisini diğerleriyle karşılaştırarak oluşturulmamıştır: Soruların içeriği bireylerin kendilerini diğerlerinin başarılı oldukları konularla kıyasladıklarında ne kadar hoşnut hissettiklerine dair değildir. Bir diğer ifadeyle insanlar kendi ölçütlerini belirlerler ve belirli bir zaman dilimine kadar ulaşmış olduklarıyla kendilerini kıyaslarlar. Küresel yaşam memnuniyetinin sınırlı alanlar yerine ekseriyetle yaşamla alakalı olduğunu açıklamak önemlidir. Bireyler, ölçeğin kapsamına dahil edilmeyen önemli, farklı unsurlarda bulabilirler. Bu sebeple alana yönelik bir ölçek, küresel yaşam memnuniyetinin bütün boyutlarını kapsamaz. Çoğunlukla tek maddeli ölçekten meydana gelen daha önceki küresel yaşam doyumu ölçeklerinden farklı olan (Kahneman & Alan, 2006) Yaşam Memnuniyeti Skalası, beş maddeden meydana gelmektedir: (1) İdealime yakın bir hayatım vardır; (2) Yaşam şartlarım muhteşem; (3) Yaşamımdan hoşnutum; (4) Hayattan istediğim önemli şeyleri şimdiye kadar elde ettim; ve (5) Yaşamım süresince hemen hemen hiçbir şeyi farklılaştırmazdım.

Yukarıda yer alan sorulara birey "kesinlikle katılıyorum 1" ve "kesinlikle katılmıyorum 7" olacak biçimde 7 ölçekli bir puanlandırma gerçekleştirilmektedir.

2.4.6. Eurobarometer Araştırması

Ulusal düzeyde ve Avrupa Birliği (AB) çapında farklı konularda Avrupa halkının tutumlarını değerlemek için kullanılan Eurobarometer, 1973'te kurulmuştur. Anket çalışmasında, 27.000'i aşkın iştirakçi ile yüz yüze müzakerelerde bulunulmuş, 28 AB üye ülkesinden de farklı sosyal ve demografik gruplar değerlendirilmiştir. Veri miktarı ile veri kalitesinin, veri seti yeterince büyük olduğu halde direkt bir ilişki içerisinde olmadığı hipotezinin varlığı gibi birkaç kısıtlama söz konusudur. Yayınlanan sonuçların güvenilirlik ve geçerlilik düzeyini kısıtlayan kaygılar örneklemin, bileşimi ile alakalı belirsiz bir süreci kapsamaktadır. AB gündemlerine dair Eurobarometer'in politik bir

araç olarak kullanılabilmesinde anket sorularının ifade edilişi, tercüme ve geri çevirisi; sonuçlara dair analiz, yorum ve sunum da önemli bir etkidir. Özel Eurobarometer, “vatandaşların bilim, araştırma ve inovasyon konusunda daha yakından ilgilenmesi ve yeni araştırmalara teşvik edilmesi” için gerçekleştirilmiştir. Böylelikle uygulamanın hedefi yalnızca veri biriktirmek değil, bununla birlikte yoğun kitlesel iştiraki rahatlatmaktır. Eurobarometer, daha önce bilimde, toplumda daha kapsamlı konulara dahil olmuş bir araştırmaya inovasyon (RRI) ve sorumlu araştırma ile ilgili mevzuları entegre etmiştir(S.Nissen, 2014).

2.4.7. Genel Sosyal Anket

Genel Sosyal Anket programı, 1985 yılında kurulmuştur. Gelişmekte olan sorunlar ve trend analizini baz alarak yeni kavramları ölçme ve geliştirmeye imkan tanımaktadır. Sistemli kesit verilerin toplamıyla bilinmektedir. Anketler, telefon üzerinden 10 il genelinde uygulanmaktadır. Genel Sosyal Anket’in iki esas hedefi şöyledir (Statistics Canada, 2005):

- 1) Yaşanan değişimleri gözlemlemek amacıyla sosyal eğilimlere ilişkin bilgi toplamak,
- 2) Hâlihazırda ya da doğmakta olan ilginin belli sosyal politika hususları ile ilgili bilgi edinmektir.

Genel Sosyal Anketi tarafından belirlenen amaç için elde edilen veriler, iki bileşenden oluşmaktadır. Bileşenler; temel içerik ve sınıflandırmadır. Sınıflandırma içeriği, nüfus gruplarını tanımlama araçlarını sağlayan değişkenler çekirdek verilerin analizinde kullanılmaktadır. Sınıflandırma değişkenlerinin örnekleri cinsiyet, yaş, gelir ve eğitimidir. Temel içerik ise refah seviyesi ilgili değişiklikleri ölçmek ve toplumdaki yaşam şartlarını, politikanın belirli konularını bilgilendirmek ve veri sunmak için kurgulanmıştır.

2.5. Dünya Ülkelerinin ve Türkiye’nin Mutluluk Endekslerindeki Yeri

İsveç merkezli Dünya Değerler Araştırması, mutluluk ile ilgili yapılmış araştırmalar arasında uzun yıllardır varlığını sürdüren bir çalışmadır. Farklı ülkelerde ve toplumlarda hayatlarını sürdüren insanların mutluluklarını sorgulayan ve 1981den bu yana belirli dönemlerde gerçekleştirilen çalışma, ilk defa 1981-1984 yılları için yapılmıştır.

Araştırmalar, 1990-1994 / 1995-1998 / 1999-2004/ 2005-2009 ve 2010-2014 donemleri arasında da yapılmıştır. Fakat 1999-2004 yılları arasında yapılmış olan çalışmalarda, hissedilen mutluluk duzeyini sorgulayan soru bireylere sorulmamıştır. Dunya Değerler Araştırması'nda hissettiğiniz mutluluk nedir? Sorusu için aranan yanıtlar (ok mutlu), (oldukça mutlu), (mutlu), (mutlu değil) ve (hiç mutlu değil) biçimindedir (Vatansever &Yıldız, 2017).

2010-2014 yılları arasında yapılmış olan mutluluk çalışması, hissedilen mutluluk oranları ve 6 ulke Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Dunya Değerler Araştırması-Hissedilen Mutluluk Değerleri (2010-2014)

ulkeler	çok Mutlu (%)	Oldukça Mutlu (%)	Toplam (%)
1.Katar	56,4	41,6	98,0
2.zbekistan	64,5	31,5	96,0
3.Malezya	56,5	39,5	96,0
36.Turkiye	37,5	46,3	83,8
56. Romanya	13,6	55,4	69,0
60. Mısır	5,3	20,7	26,0

Kaynak: World Values Survey, 2015

Tablo 1'de gorulduği uzere listede ilk sırada Katar, ikinci sırada zbekistan, uuncu sırada ise Malezya bulunmaktadır. Turkiye 36.sırada yer alırken, Romanya 56., Mısır 60. sıradadır.

(White, 2007), Meta-analiz yontemini kullandığı Dunya Mutluluk Haritası araştırmasında 178 ulke verileri ile yaptığı çalışmaya gore en mutlu ulkeler sıralamasında birinciliği Danimarka alırken sırasıyla İsviçre, Avusturya, İzlanda, Bahamalar, Finlandiya ve İsveç takip etmiştir. Mutluluk araştırmalarında adından çok fazla bahsedilen Bhutan krallığı bu araştırmada 8.sırada yer almıştır (A.White, 2007). Mutluluk haritasında Turkiye 133.sırada bulunmaktadır.çalışmanın devamında Hollanda 15.,Norveç 19., ABD 23., Almanya 35.,Japonya 90., Rusya 167.sıradadır. Araştırma sonuçlarına gore Zimbabve ve Demokratik Kango Cumhuriyeti mutsuz ulkeler arasında yer alırken en mutsuz ulke Burundi olmuştur(A.White, 2007). Çalışmanın diğer onemli sonuçları ise zenginlik ile eğitim arasında gulu bir ilişki varlığı ve mutluluğun da sağlıkla yakın bir ilişkisi olmasıdır. Araştırma sonuçlarına gore

küresel boyutta mutsuzluğun temel kaynağının yoksulluk ve buna bağlı değişkenler olduğu tespit edilmiştir (A.White, 2007).

Mutlu Gezegen Endeksi, New Economics Foundation aracılığıyla hazırlanmış bir endekstir. 2006, 2009, 2012 ve 2016 yıllarında açıklanmış aynı zamanda devamlılığı oluşturulmuştur. Mutlu Gezegen Endeksi (2016) araştırma sonuçlarına göre ilk 5 sırada Kosta Rika, Meksika, Kolombiya, Vanuatu ile Vietnam bulunmaktadır. Çıktıların eşitsizliği ve mutluluk yaşam beklentisi değişkenlerinde pozitif sonuçlara haiz olan Lüksemburg, ekolojik ayak izindeki negatif etkiden dolayı 140 ülke içerisinde 139. sırada bulunmaktadır.

Tablo 2: Seçilmiş Ülkeler Yönüyle Mutlu Gezegen Endeksi Sonuçları(2016)

Sıra	Ülke	Mutlu gezegen Endeksi	Mutluluk(10 üzerinden)	Yaşam Beklentisi	Çıktıların Eşitsizliği	Ekolojik Ayak İzi
1.	Kosta Rika	44,7	7,3	79,1	15	2,8
2.	Meksika	40,7	7,3	76,4	19	2,9
3.	Kolombiya	40,7	6,4	73,7	24	1,9
4.	Vanuatu	40,6	6,5	71,3	22	1,9
5.	Vietnam	40,3	5,5	75,5	19	1,7
139.	Lüksemburg	13,2	7,0	81,1	7	15,8

Kaynak: WEF, 2016

2020 yılına ait Dünya Mutluluk Raporu verilerine göre Finlandiya, birinci sırada yer almıştır. Finlandiya'yı takip eden ülkeler Danimarka ve İsviçre'dir. 156 ülke üzerinde yapılmış olan mutluluk araştırmasında 93.sırada Türkiye yer alırken, en mutsuz ülke ise Afganistan'dır.

Seçilmiş ülkeler itibariyle Dünya Mutluluk Raporu'nda belirlenmiş olan 5 ülkenin mutluluk sıralaması Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3: Seçilmiş Ülkeler Yönüyle Dünya Mutluluk Raporu Endeksleri (2020)

Sıra	Ülke	Dünya Mutluluk Raporu Endeksi
1	Finlandiya	7.809
2	Danimarka	7.646
3	İsviçre	7.560
93	Türkiye	5.132
153	Afganistan	2.567

Kaynak: World Happiness Report 2020

Mutluluğun ölçümüne dair bir başka endeks çalışması Dünya Mutluluk Veri Tabanı'dır (World Happiness Database). 2005-2014 yılları arasında yapılan çalışmada 158 ülke araştırmaya konu edilmiştir. (R.Veenhoven, 2015), çalışmasından elde edilmiş olan veriler 6 ülke itibariyle Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4: Seçilmiş Ülkeler Yönüyle Yaşam Memnuniyetine İlişkin Dünya Mutluluk Veri Tabanı (2005-2014)

Sıra	Ülke	Yaşam Memnuniyeti (0-10)
1	Kosta Rika	8,5
2	Danimarka	8,4
3	Meksika	8,3
77	Türkiye	6,0
94	Bhutan Krallığı	5,6
156	Burundi	2,9

Kaynak: Veenhoven, 2015

Araştırmada elde edilmiş olan verilere göre Kosta Rika 8,5 puan ile ilk sırada yer almaktadır. Kosta Rika'yı ikinci sırada Danimarka (8,4), üçüncü sırada ise Meksika (8,3) izlemektedir. Türkiye (6,0) skorla yetmiş yedinci sırada bulunmaktadır. Endeksin en sonunda ise sırasıyla Brundi (2,9) Togo (2,6) ve Tanzanya (2,5) endeks skorlarıyla yer almıştır (Vatansever & Yıldız, 2017).

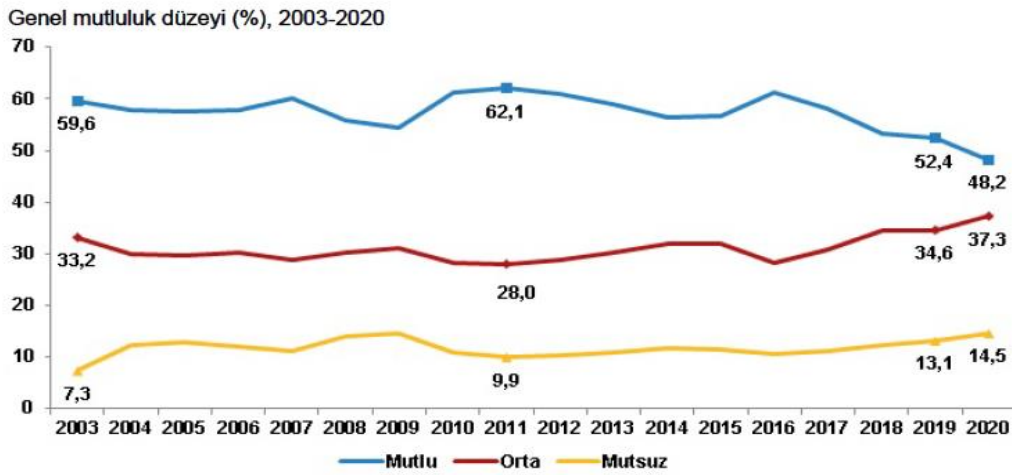
TÜİK tarafından mutluluğu ölçmeye dair yapılmış olan çalışma ise insanların memnuniyetini değerlendiren “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”dır. Yaşam Memnuniyeti Araştırması, kişilerin genel mutluluk algısını kamu hizmetlerinden memnuniyetlerini değerlendirmek, temel yaşam alanlarında mutluluklarını ve

memnuniyet seviyelerinin zamana bağılı olarak değişimini yorumlamak için 2013 yılı itibariyle TÜİK tarafından düzenli olarak ölçülmektedir.

Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti sınırı dahilinde yer alan hanelerde yaşamını sürdüren 18 yaş ve üzerindeki T.C vatandaşları ile yabancı uyruklu kişileri içermekte olup, çalışmada kurumsal nüfus (üniversiteler, öğrenci yurtları, huzurevleri, bakım evleri, ceza ve tutuk evleri, ıslahevi, yetiştirme yurdu, askeri birlikler ve kıışlalar) bu kapsamın dışında yer almaktadır.

Araştırma, Hanehalkı Bütçe Anketi olarak ilk defa 2003 yılında uygulanmıştır.2004 ve sonraki yıllarda bağımsız olarak uygulanmaya devam etmiştir. İlk defa 2013 yılında Yaşam Memnuniyeti Anketi, iller bazında tahmin verebilecek şekilde organize edilmiştir.

Demografik bilgilere dair sorular tüm aile bireylerine yöneltilirken, yaşam memnuniyetine dair sorular 18 yaş ve yukarısı bireylere sorulmaktadır.2013 yılında yapılmış olan çalışmanın örneklem büyüklüğü, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey3 ve (81) ilde çıkarım yapabilmek amacıyla tahmin edilmiştir.

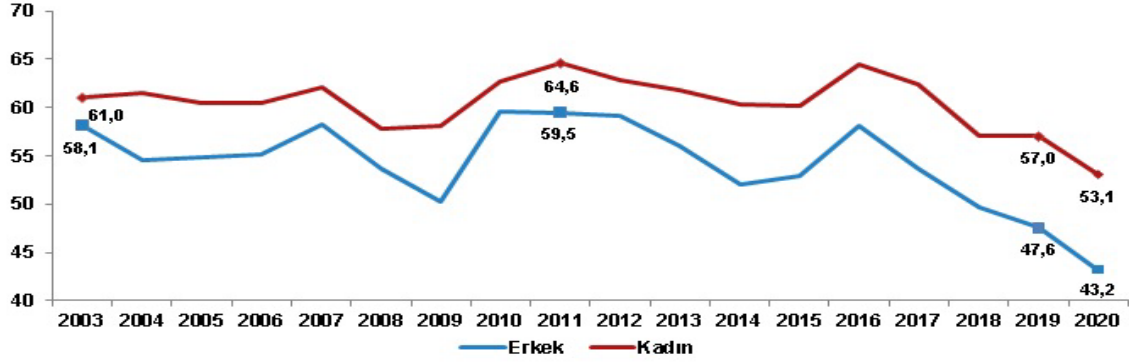
Grafikteki rakamların toplamı, yuvarlamadan dolayı 100'ü vermeyebilir.

Şekil 1: Türkiye'de Genel Mutluluk Seviyesi

Kaynak: TÜİK, 2020

TÜİK son olarak 2020 yaşam memnuniyeti araştırma sonuçlarını yayınlamıştır. Mutlu olduklarını beyan eden 18 yaş ve üstü bireylerin oranı 2019 yılı itibariyle %52,4 ve

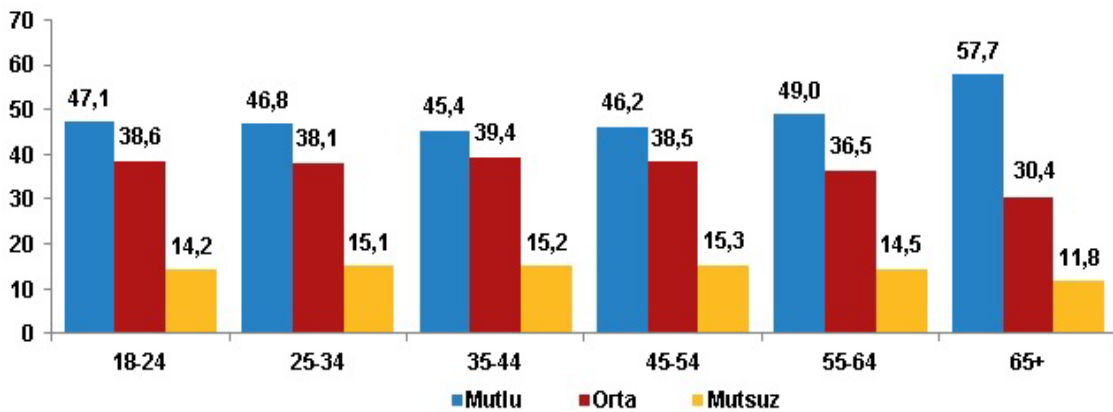
2020 yılında %48,2 olarak belirlenmiştir. Mutsuz olduklarını ifade eden 18 yaş ve üstü bireylerin oranı ise 2019 yılı itibarıyla %13,1 ve 2020 yılında %14,5 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 2: Türkiye'de Cinsiyete Göre Genel Mutluluk Seviyesi

Kaynak: TÜİK, 2020

Mutlu olduklarını ifade eden erkek bireylerin oranı 2019 yılı itibarıyla %47,6 ve 2020 yılında %43,2 olarak tespit edilmiştir. Kadın bireylerde oranın 2019 yılı itibarıyla %57,0 ve 2020 yılında %53,1 olduğu görülmektedir. Evli olmayan bireylere kıyasla evli bireylerin daha mutlu oldukları görülmektedir. Mutlu olduklarını ifade eden evlilerin oranı 2020 yılında %51,7 olup evli olmayanlarda ise oran %41,3 olarak gerçekleşmiştir. Cinsiyete göre evlilerin mutluluk düzeyleri incelendiğinde; evli erkek bireylerin %46,7'sinin evli kadın bireylerin ise %56,8'inin mutlu olduğu gözlenmektedir.

Grafikteki rakamların toplamı, yuvarlamadan dolayı 100'ü vermeyebilir.

Şekil 3: Türkiye'de Yaş Aralığına Göre Genel Mutluluk Düzeyi

Kaynak: TÜİK, 2020

Yaş aralığına göre mutluluk seviyesi araştırıldığında; 65 yaş ve üstü 2019 yılında %58,5 iken 2020 senesinde ise %57,7 ile en üst seviye mutluluk oranının tespit edildiği yaş grubu olduğu görülmektedir. En düşük mutluluk seviyesi 2019 yılında %48,7 ile 55-64 yaş aralığında yer alırken, 2020 yılında ise %45,4 oranı ile 35-44 yaş grubunda olduğu gözlenmektedir.

3.BÖLÜM: LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Gelir farklılıkları ülkeler arasındaki refah farkını meydana getiren esas sebeplerden biridir. Yapılmış olan çalışmalarda, bir ülkenin gelir düzeyi arttıkça daha yüksek bir refah seviyesine ve kalkınma düzeyine ulaştığı görülmektedir. Kişilerin, yaşam memnuniyetlerinin artması da bu durumun toplumdaki yansımasıdır. Fakat kişilerin mutluluklarının dolayısı ile yaşam memnuniyetlerinin yükselmesi için gelir düzeyinin artması yeterli bir kıstas değildir. Ekonomik kalkınma ve mutluluk arasında güçlü bir bağ mevcuttur. Gelir artışının yanında sosyal, kültürel, politik alanlarda da iyileşmenin gerçekleştirilmesi ekonomik kalkınmanın gerçekleşebilmesi için gerekli unsurlardır. Literatürde bulunan çalışmalar, elde edilen sonuçlar Tablo 5 'de özetlenmiştir.

Tablo 5: Literatür Tablosu

Yazar	Amaç	Veri Seti ve Analiz Modeli	Sonuç
R.A.East erlin (1974)	Gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin analizi.	1960 yılında 13 ülkede, 1965 yılında 7 ülkede ve 1970 yılında Amerikalı bir grup üzerinde uygulanmıştır.	Zenginlerin yoksullara göre kendilerini daha mutlu hissettikleri sonucuna ulaşmıştır.
L.Ecker man (2006)	İyi oluş üzerinde gelirin etkisinin analizi.	Avustralya'da Eckerman'ın 23 bin kişi örneklem büyüklüğü ile yapmış olduğu çalışmadır.	Zengin bölgelerde ikamet edenlerin yoksul bölgelerde ikamet edenlerden daha mutsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Tian & Yang (2006)	Gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin analizi.	İrlanda, Hollanda, Amerika ve Japonya'da uygulanmıştır.	Eşik gelir düzeyinin üzerindeki gelir artışı mutluluğu arttırmazken, eşik gelir düzeyin altındaki gelir artışı kişilere mutluluk artışı olarak yansımaktadır.
Veenhov en & Vergunst	Gelir artışı ile mutluluk artışı arasındaki	"World Database of Happiness" veri seti kullanılarak 67 ülke için	Ekonominin yüksek oranda büyümesinin mutluluk artışına yol açacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar	Amaç	Veri Seti ve Analiz Modeli	Sonuç
(2013)	ilişkinin analizi.	yapılmış olan geniş kapsamlı bir çalışmadır.	
Graham and Pettinato (2001)	Gelişmekte olan ülkelerde iyi oluş üzerinde etkili olan faktörlerin analizi.	Gelişmekte olan ülkeler üzerinde inceleme yapılmıştır.	İyi oluş üzerinde etkili faktörün gelir artışından ziyade uluslararası ekonomik integrasyon olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda işsizlik, belirsizlik, yaş gibi parametrelerin iyi oluş üzerinde etkin diğer faktörler olduğu izlenmiştir.
Blanchflower & Oswald (2004)	Öznel iyi olma üzerinde, eğitim düzeyinin etkisinin analizi.	1970'lerin başından 1990'ların sonlarına kadar rastgele örneklenmiş 100.000 Amerika'lı ve Britanyalı'ya ilişkin refahı veriler incelenmiştir.	Anlamlı ve pozitif bir sonuca ulaşmışlardır. Sonucu kişinin eğitim düzeyi arttıkça daha yüksek bir gelir grubuna dahil olmasına bağlamaktadırlar.
Thorpe, Jayashree & Hosie (2010)	Gelir, sağlık ve eğitim ilişkisinin analizi.	Subjective Well-Being (SWB) ve The World Values Survey (WVS) veri seti kullanılmıştır.	2000-2002 döneminde düşük yaşam tatminine sahip ülkelerde gelirle yaşam tatmini arasında pozitif korelasyon gözlenirken, yaşam tatmini ile sağlık- eğitim arasında pozitif ilişki gözlenmemiştir. 2005-2008 dönemi için ise yaşam tatmini hem gelir hem de eğitimle pozitif korelasyona sahipken sağlık ile pozitif ilişki saptanmamıştır.
Diener (1995)	Öznel iyi oluşun cinsiyet bazında analizi.	Ülke genelinde 49 farklı üniversitede 13.118 öğrenci üzerinde yapılmış bir çalışmadır.	Yaşamdan tatmin olmanın kadın ve erkek açısından anlamlı sayılabilecek bir farklılık yaratmadığı sonucu elde edilmiştir.

Yazar	Amaç	Veri Seti ve Analiz Modeli	Sonuç
Stevenso n & Justin (2008)	Ülke içerisinde öznal iyi oluş ile gelir ilişkisinin analizi.	Yapmış oldukları araştırmada, ülke içi ve ülkeler arası değerlendirmelerde bulunmuşlar ve zaman serisi analizleri çalışmışlardır.	Avrupa'da yaşam memnuniyeti yükselişe geçmiş ve ekonomik açıdan büyümenin daha sağlıklı olduğu yerlerde kendini daha güçlü hissettirmiştir. Bir bütün olarak incelendiğinde zaman serisi analizlerindeki sonuçlara göre gelirin zaman içerisinde mutluluk üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.
Kahnema n & Deaton (2010)	Paranın mutluluğu satın alıp alamayacağını duygusal refah ve yaşam değerlendirme itibariyle analizi.	Çalışmada, 450.000 kişi ile anket çalışması yapılmıştır.	Yaşam doyumu ile gelir arasındaki korelasyonun, mutluluk ile gelire dair korelasyondan başka olduğunu kimi hususlarda gelir ve yaşam doyumu arasında var olan korelasyonun daha önemli olabileceğini belirlemiştir. Sonuç itibariyle gelirdeki artışın bireyin zenginliğini kıstas almadan yaşam doyumunu artırdığını 75.000 doların üzerinde ise gelirdeki artışın mutluluk artışına neden olmadığı saptanmıştır.
Guglielm o Maria Caporale, Yannis Georgelli s, Nicholas Tsitsianis , Ya Ping	Avrupa'da referans gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin analizi.	Doğu Avrupa ve Batı Avrupa ülkeleri.	Çalışmada gelir ve mutluluğun anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Referans gelir ve mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde, Doğu Avrupa ve Batı Avrupa ülkeleri arasında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. DoğuAvrupa'da referans gelirin

Yazar	Amaç	Veri Seti ve Analiz Modeli	Sonuç
Yin (2009)			mutluluk üzerinde pozitif etkisinin varlığı gözlenirken Batı Avrupa'da ise tersi durum görülmüştür. Bu husus Tünel Etkisi ile ifade edilmiştir.
Richard Ball ve Katheryn a Chernov a (2008)	Bireysel mutluluğun mutlak gelir ve nispi gelirden hangi düzeyde etkilendiği araştırılmıştır.	Dünya Değerleri Anket verileri kullanılmıştır.	Analize göre mutlak ve nispi gelir ile mutluluğun arasında pozitif ve anlamlı yönde ilişki saptanmıştır.
L.Stanca (2010)	Mutluluk seviyesi ve ekonomik şartlar arasındaki mevcut ilişkinin ülkeler bazında dağılımını incelemiştir.	94 ülkeden örneklem baz alınmıştır.	Kişi başı GSYİH'in az olduğu ülkelerde kazancın mutluluk seviyesine etkisinin anlamlı, kişi başı GSYİH'in çok olduğu ülkelerde işsizliğin mutluluk seviyesine etkisinin anlamsız olduğu tespit edilmiştir.
A.Peiro (2006)	Gelir ile öznel iyi oluş ilişkisi incelenmiştir.	1995-1996 Dünya Değerler Araştırması kullanılarak 5 kıtadan ve sosyo-ekonomik bakımdan farklı 15 ülkeden bireyler incelenmiştir.	Çalışmasında, gelirin finansal tatmine güçlü bir etken olduğu ancak mutluluk ve yaşam memnuniyetine dair etkisinin düşük olduğunu tespit etmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Literatürde bulunan çalışmalar ve elde edilen bulgulara göre; gelirin zamana bağlı olarak mutluluk üzerinde etkili olduğu ifade edilerek, zenginlerin yoksullara kıyasla kendilerini daha mutlu hissettikleri, ekonomideki büyümenin mutluluk artışına yol açacağını ve yaşamdan tatmin olmanın da cinsiyet faktörü açısından anlamlı sayılabilecek değişiklik oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise zengin bölgelerde hayatlarını idame ettirenlerin, yoksul bölgelerde hayatlarını devam ettirenlere nazaran daha mutsuz olduğu neticesine ulaşılmış, iyi oluş üzerindeki etkenin gelir artışından ziyade uluslararası ekonomik integrasyon olduğu saptanmıştır. Ayrıca işsizlik, belirsizlik, yaş gibi parametrelerin iyi oluşa etki eden diğer faktörler olduğu izlenmiştir. Anlamlı ve pozitif bir sonuca ulaşımlardır. Mevcut sonucu, kişinin eğitim düzeyi arttıkça daha yüksek bir gelir grubuna dahil olmasına bağlamaktadırlar.

4.BÖLÜM: YÖNTEM

4.1. Araştırma Gerekçesi

Gelirle mutluluk arasında var olan ilişki geçmişten günümüze değin çok tartışılan mevzulardan biridir. Araştırmamızın amacı, gelir ile mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemektir.

4.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Sakarya'da hayatlarını idame ettiren kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü Sakarya'da yaşamlarını sürdüren kadın ve erkek bireylerin nüfusu baz alınarak (Sakarya İli Nüfusu TÜİK 2020-1.042.649,00) hesaplandığında yapılacak anket çalışması için yeterli örneklem büyüklüğü 196 kişi olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, Sakarya ilinde ikamet eden tesadüfî olarak seçilen 300 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

4.3. Araştırma Kapsamı ve Sınırlılıkları

Sakarya ilinde ikamet eden yaşları, eğitim durumları, gelir düzeyleri, inanç ve görüşleri farklı kadın ve erkek bireyler araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu araştırma, Sakarya ili sınırları içerisinde yaşamını sürdüren kadın ve erkek bireyler arasından tesadüfî olarak seçilen 300 kişinin vermiş olduğu yanıtlarla sınırlıdır. Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin evreni gerektiği gibi temsil ettiği ve gerçek algılarını iletecek şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır. Anket veri sağlama çalışmalarımız, 2021 yılı Mayıs-Haziran-Temmuz dönemlerinde gerçekleştirilmiştir.

4.4. Veri Toplama ve Değerlendirme Araçları

Çalışmadaki Sosyo-Demografik Form ve Oxford Mutluluk Ölçeği, tarafımızca araştırma grubuna uygulanarak veriler toplanmıştır.

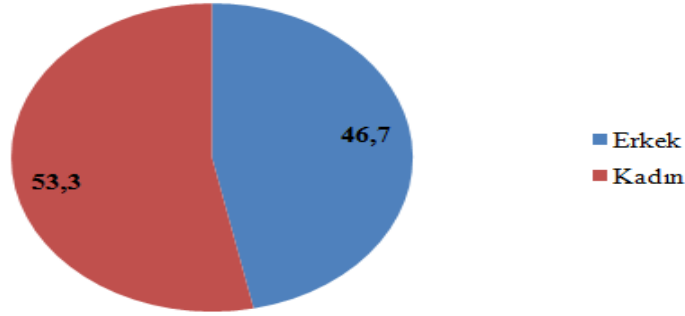
Araştırmamıza uygun olarak belirlenmiş olan hipotezleri test etmek amacıyla toplanmış olan ham veriler SPSS 20 paket programı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Sosyo-demografik özellikler ile ilgili tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Oxford Mutluluk Ölçeği düzeyleri ile ilgili betimsel sonuçlar değerlendirilmiştir. Değişkenler ile ölçek soruları arasında Ki-Kare testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) ve t-Testi

(Independent Samples t-Test) uygulanmıştır. Ölçeğe dair faktör analizi ve ölçeğe ait güvenilirlik analizi yapılmıştır.

5.BÖLÜM: BULGULAR

5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

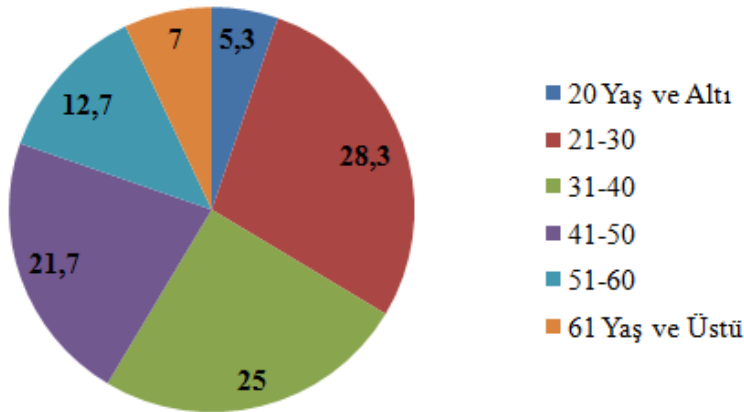
Tanımlayıcı istatistiklere göre elde edilen bulgular aşağıdaki grafiklerde yer almaktadır. Cinsiyet, yaş, medeni durum, mezuniyet durumu ve gelir dağılımı araştırma kapsamına alınan demografik değişkenlerdir.

Grafik 1: Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

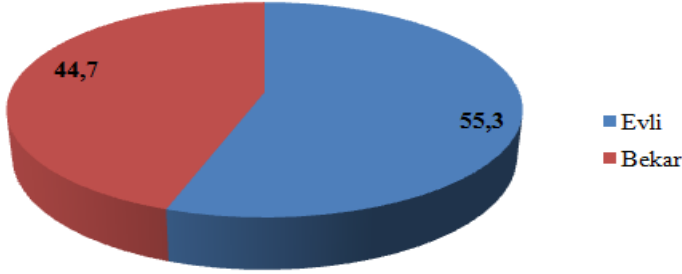
Araştırmaya katılan 300 kişinin cinsiyet dağılımına bakıldığında %53,3' ünün kadın, %46,7'sinin de erkek olduğu gözlenmektedir.

Grafik 2: Yaş Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

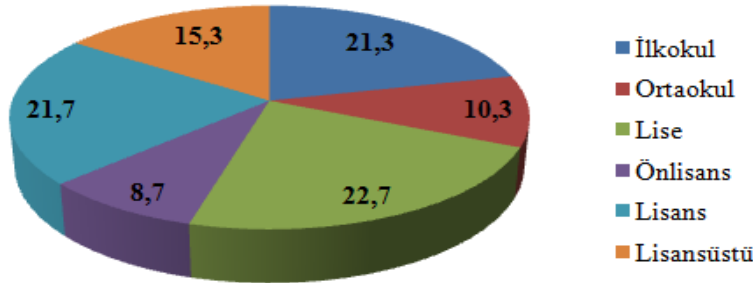
Katılımcıların yaş olarak %5,3'ü 20 yaş ve altı aralığında, %28,3'ü 21-30 yaş aralığında, %25,0'ı 31-40 yaş aralığında, %21,7'si 41-50 yaş aralığında, %12,7'si 51-60 yaş aralığında, %7,0'ı ise 61 yaş ve üstü aralığında olduğu gözlenmektedir.

Grafik 3: Medeni Durum

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

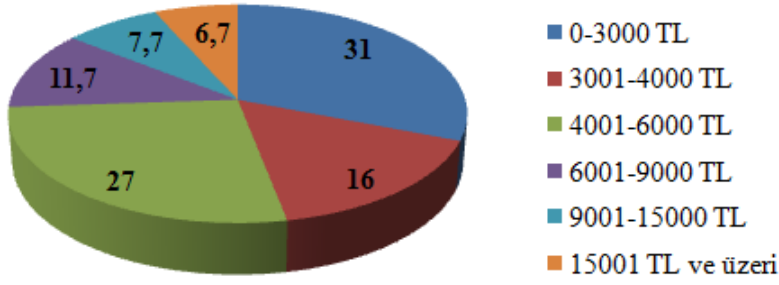
Araştırmaya katılan 300 katılımcının medeni durum dağılımları incelendiğinde %55,3'ünün evli, %44,7'sinin ise bekâr olduğu gözlenmektedir.

Grafik 4: Mezuniyet Durumu Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların, eğitim düzeylerine bakıldığında; %21,3'ünün ilkökul, %10,3'ünün ortaokul, %22,7'sinin lise, %8,7'sinin ön lisans, %21,7'sinin lisans ve %15,3'ünün ise lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu gözlenmektedir.

Grafik 5: Gelir Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların, %31,0'ı 0-3000 TL, %16,0'ı 3001-4000 TL, %27,0'ı 4001-6000 TL, %11,7'si 6001-9000 TL, %7,7'si 9001-15000 TL, %6,7'sinin de 15001 TL ve üzeri geliri olduğu gözlenmektedir.

Oxford Mutluluk Ölçeği ile mutluluk düzeyini ölçmek amacıyla ifadelerle yönelik verilen cevapları daha detaylı inceleyecek olursak;

Tablo 6: Oxford Mutluluk Ölçeği Düzeyleri Betimsel Sonuçlar

Değişkenler	N	Mini mum	Maxi mum	Mea n	Standart Sapma
1. Kendimden hoşnut değilim.	300	1	5	2,25	1,073
2. Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.	300	1	5	2,91	,960
3. Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	300	1	5	2,92	1,012
4. Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	300	1	5	3,25	1,098
5. Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.	300	1	5	2,98	1,284
6. Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	300	1	5	3,16	1,162
7. Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	300	1	5	3,62	1,231
8. Hayat güzeldir.	300	1	5	3,45	1,005
9. Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.	300	1	5	2,98	1,281
10. Çok gülen birisiyim.	300	1	5	3,23	1,096
11. Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	300	1	5	3,40	1,298
12. Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.	300	1	5	2,09	1,196
13. Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	300	1	5	2,47	,993
14. Çok mutluyum.	300	1	5	3,10	,938
15. Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	300	1	5	3,23	,953
16. Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	300	1	5	3,56	1,008
17. Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	300	1	5	3,56	1,005
18. Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	300	1	5	2,86	1,374
19. Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.	300	1	5	3,31	1,112
20. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde hissediyorum.	300	1	5	3,22	1,066
21. Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	300	1	5	3,20	1,142
22. Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	300	1	5	2,60	1,402
23. Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	300	1	5	2,18	1,284
24. Kendimi oldukça enerjik hissediyorum.	300	1	5	2,85	,987
25. Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	300	1	5	3,01	,983
26. Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	300	1	5	2,59	1,214
27. Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	300	1	5	2,66	1,353
28. Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	300	1	5	2,67	1,410
Mutluluk genel ortalama= $(\bar{X}= 2,97)$					

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

5’li Likert tipindeki maddelere verilen yanıtlara ait değerler aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır;

0,00-1,00 Hiç Katılmıyorum.

1,00-2,00 Katılmıyorum.

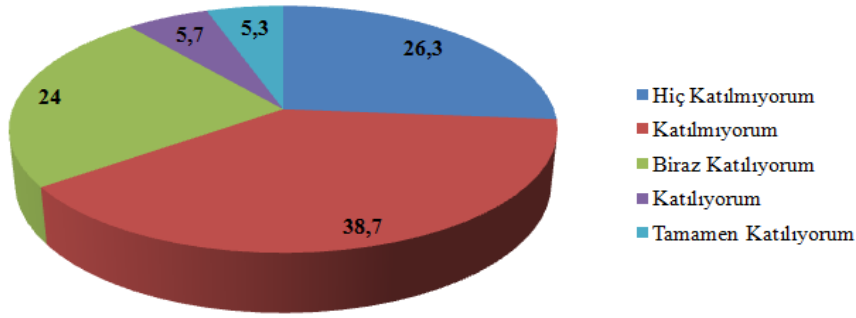
2,00-3,00 Biraz Katılıyorum.

3,00-4,00 Katılıyorum.

4,00-5,00 Tamamen Katılıyorum.

“Oxford Mutluluk Ölçeği Düzeyleri Betimsel Sonuçlar” tablomuzu izlediğimizde 300 katılımcı, Mutluluk ölçeği maddelerinin tamamını yanıtlamıştır. Maddelerin cevap değerinin aynı zamanda ortalamasınının 2-3 arasında olduğu gözlenmektedir. Bu husus, katılımcıların bütün maddelere sıklıkla “Biraz Katılıyorum” yanıtını verdiklerini göstermektedir. Ölçeğin en olumlu maddesi “Çok mutluyum” olup, verilen yanıtlar ışığında ise katılımcıların mutluluk konusunda çekimser oldukları gözlenmektedir.

Ölçekte yer alan maddeleri tek tek değerlendirecek olursak;

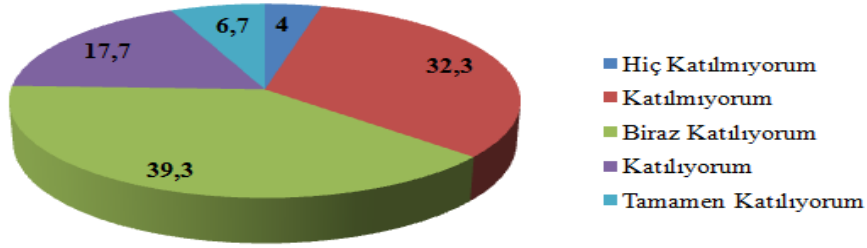
Ortalama = 2,25 Std. Sapma = 1,073 N=300

Grafik 6: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimden Hoşnut Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Kendimden hoşnut değilim” ölçek maddesine en düşük oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

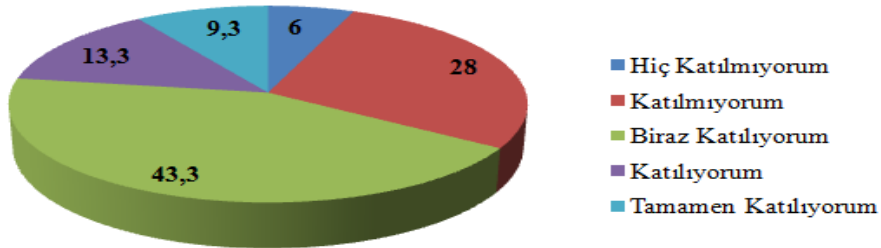

Ortalama = 2,91 Std. Sapma = ,960 N=300

Grafik 7: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlara Karşı Oldukça İlgiliyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

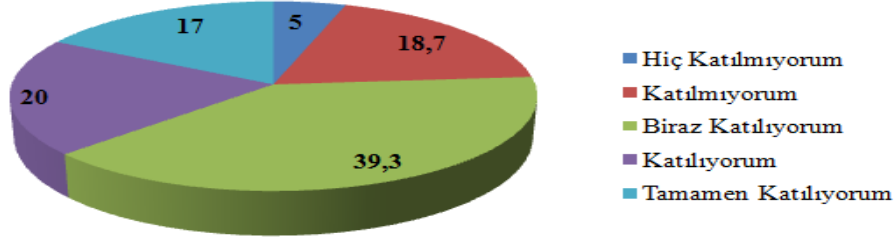

Ortalama = 2,92 Std. Sapma = 1,012 N=300

Grafik 8: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayatın Oldukça Ödüllendirici Olduğunu Düşünüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

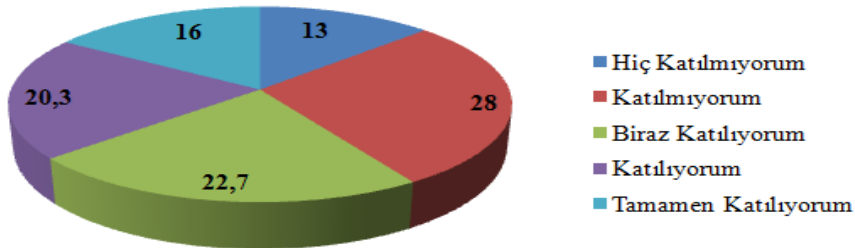

Ortalama = 3,25 Std. Sapma = 1,098 N=300

Grafik 9: Oxford Mutluluk Ölçeği "Neredeyse Herkese Karşı Oldukça Sıcak Duygular Besliyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

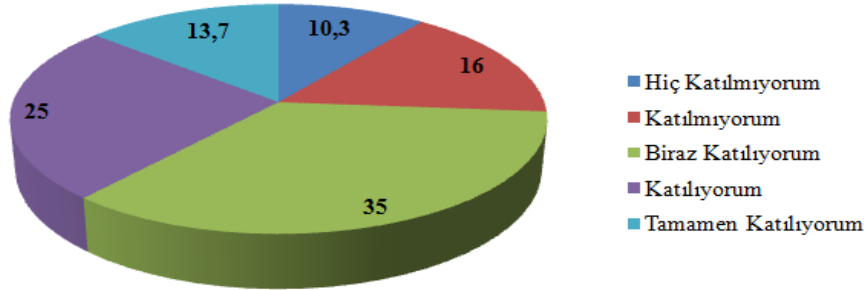

Ortalama = 2,98 Std. Sapma = 1,284 N=300

Grafik 10: Oxford Mutluluk Ölçeği "Geleceğim Hakkında Pek İyimser Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Geleceğim hakkında pek iyimser değilim” ölçek maddesine en düşük oranla “hiç katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

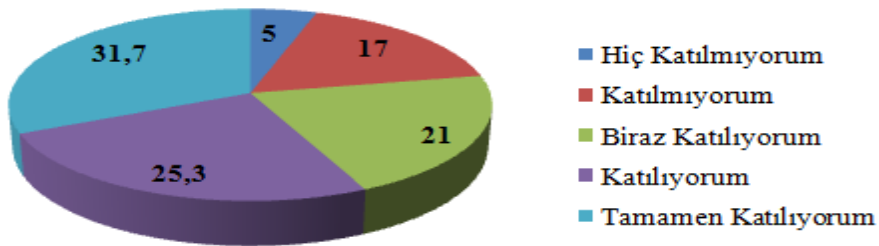

Ortalama = 3,16 Std. Sapma = 1,162 N=300

Grafik 11: Oxford Mutluluk Ölçeği "Pek Çok Şeyi Eğlenceli Buluyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

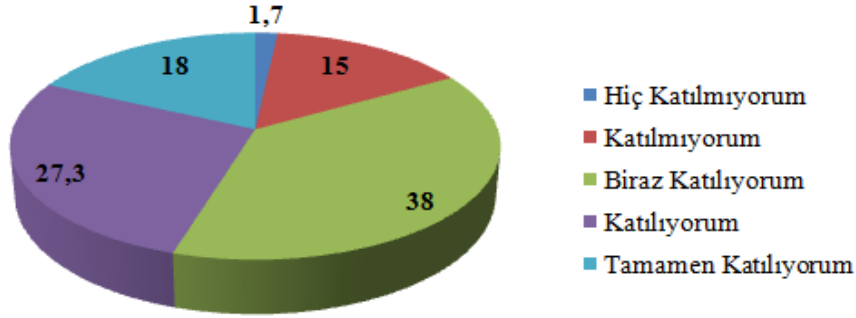

Ortalama = 3,62 Std. Sapma = 1,231 N=300

Grafik 12: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaptığım Şeylere Karşı İlgili ve Kendini Adayan Birisiyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim” ölçek maddesine en yüksek oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

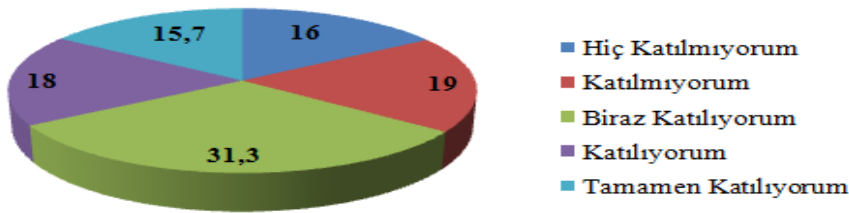

Ortalama = 3,45 Std. Sapma = 1,005 N=300

Grafik 13: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayat güzeldir" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Hayat güzeldir” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

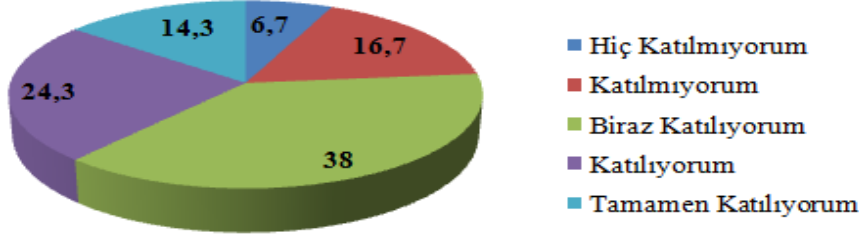

Ortalama = 2,98 Std. Sapma = 1,281 N=300

Grafik 14: Oxford Mutluluk Ölçeği "Dünyanın İyi Bir Yer Olduğunu Düşünmüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum” ölçek maddesine en düşük oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

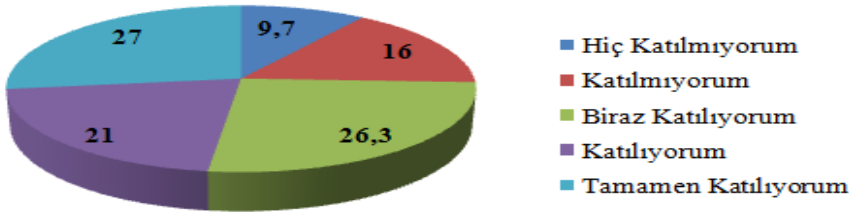

Ortalama = 3,23 Std. Sapma = 1,096 N=300

Grafik 15: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çok Gülen Birisiyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Çok gülen birisiyim” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

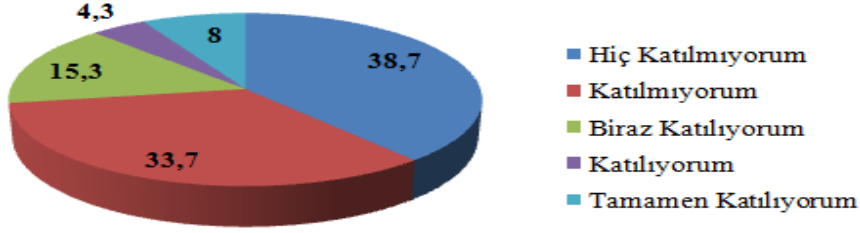

Ortalama = 3,40 Std. Sapma = 1,298 N=300

Grafik 16: Oxford Mutluluk Ölçeği "Hayatımdaki Her Şeyden Oldukça Memnunum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum” ölçek maddesine en yüksek oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

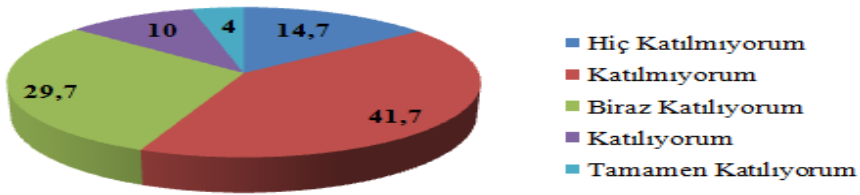

Ortalama = 2,09 Std. Sapma = 1,196 N=300

Grafik 17: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çekici Birisi Olduğumu Düşünmüyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum” ölçek maddesine en düşük oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

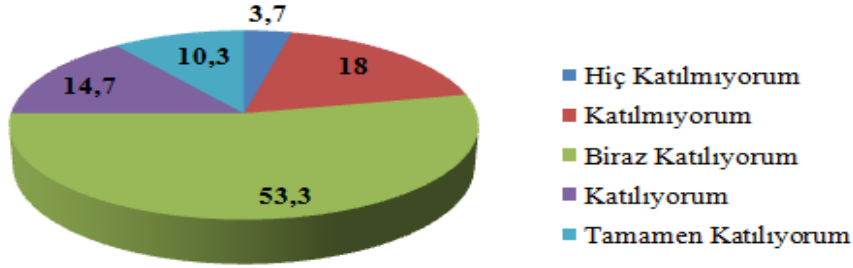

Ortalama = 2,47 Std. Sapma = ,993 N=300

Grafik 18: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaptıklarım ile Yapmak İstediklerim Arasında Büyük Fark Var" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Yaptıklarımıla yapmak istediklerim arasında büyük fark var” ölçek maddesine en düşük oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

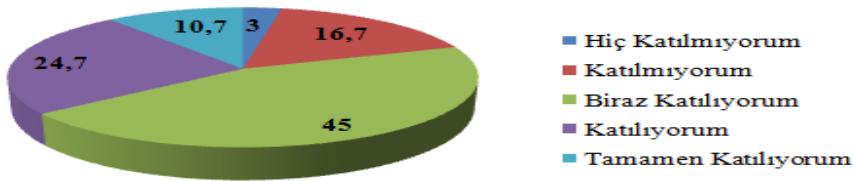

Ortalama = 3,10 Std. Sapma = ,938 N=300

Grafik 19: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çok Mutluyum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Çok mutluyum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

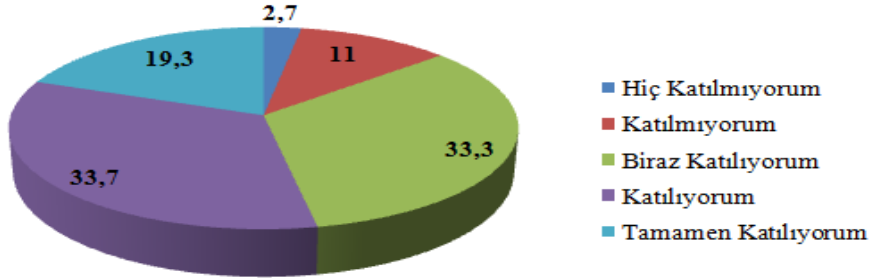

Ortalama = 3,23 Std. Sapma = ,953 N=300

Grafik 20: Oxford Mutluluk Ölçeği "Çevremdeki Güzellikleri Fark Ederim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeler Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Çevremdeki güzellikleri fark ederim” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

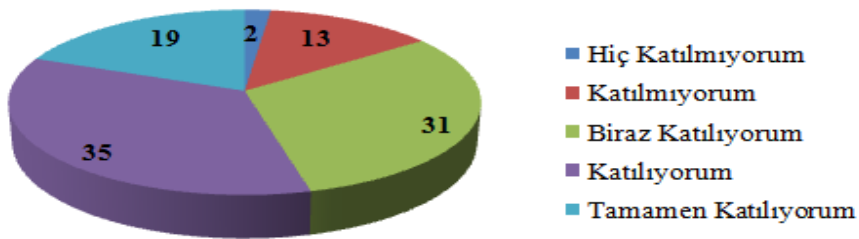

Ortalama = 3,56 Std. Sapma = 1,008 N=300

Grafik 21: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlar Üzerinde Daima Neşeli Bir Etki Bırakırım" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım” ölçek maddesine en yüksek oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

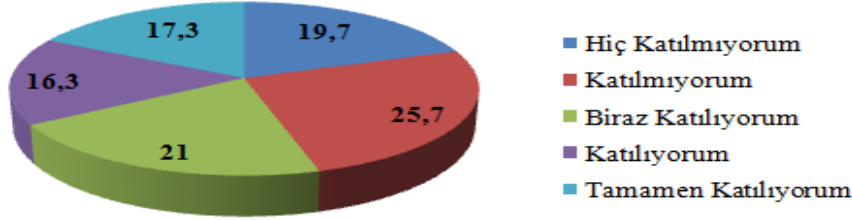
Ortalama = 3,56 Std. Sapma = 1,005 N=300

Grafik 22: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yapmak İstedğim Her Şeye Zaman Bulabilirim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim” ölçek maddesine en yüksek oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

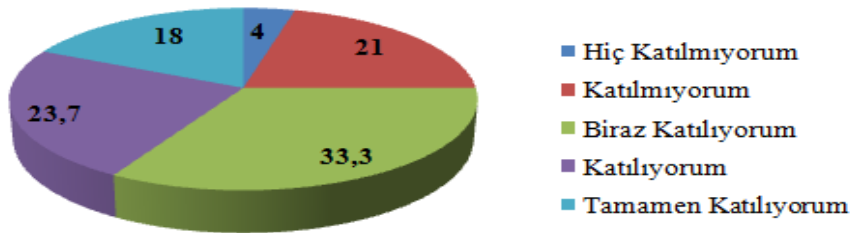

Ortalama = 2,86 Std. Sapma = 1,374 N=300

Grafik 23: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaşamımın Kontrolü Elimde Değilmiş Gibi Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum” ölçek maddesine en düşük oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

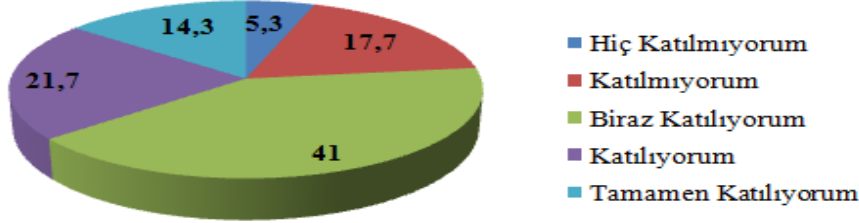

Ortalama = 3,31 Std. Sapma = 1,112 N=300

Grafik 24: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Herhangi Bir Konuda Sorumluluk Alabilecek Güçte Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

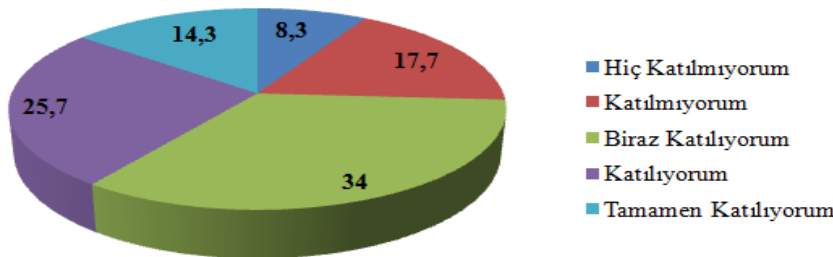

Ortalama = 3,22 Std. Sapma = 1,066 N=300

Grafik 25: Oxford Mutluluk Ölçeği "Zihinsel Olarak Kendimi Tamamen Zinde Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde hissediyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

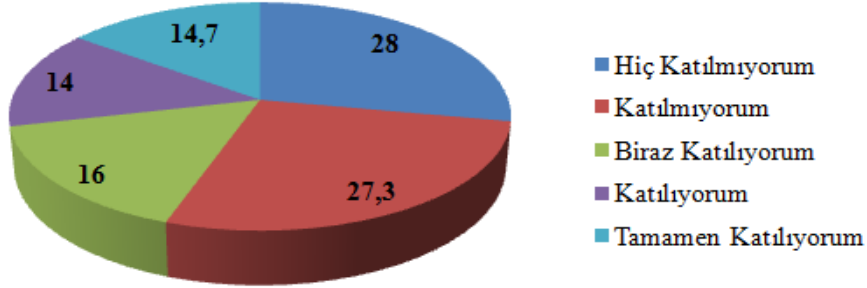

Ortalama = 3,20 Std. Sapma = 1,142 N=300

Grafik 26: Oxford Mutluluk Ölçeği "Genellikle Neşeli ve Sevinçliyim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Genellikle neşeli ve sevinçliyim” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

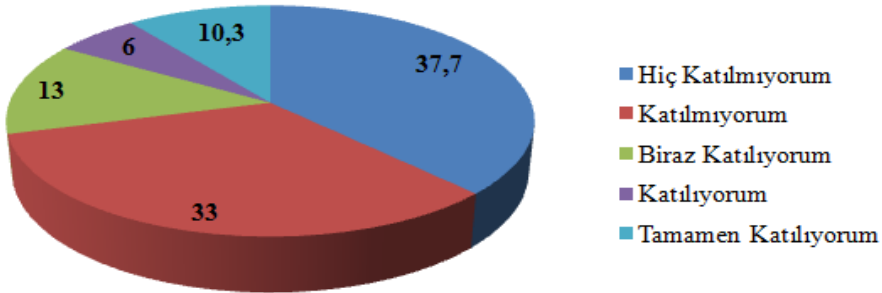

Ortalama = 2,60 Std. Sapma = 1,402 N=300

Grafik 27: Oxford Mutluluk Ölçeği "Herhangi Bir Konuda Karar Vermekte Zorlanırım" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım” ölçek maddesine en düşük oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

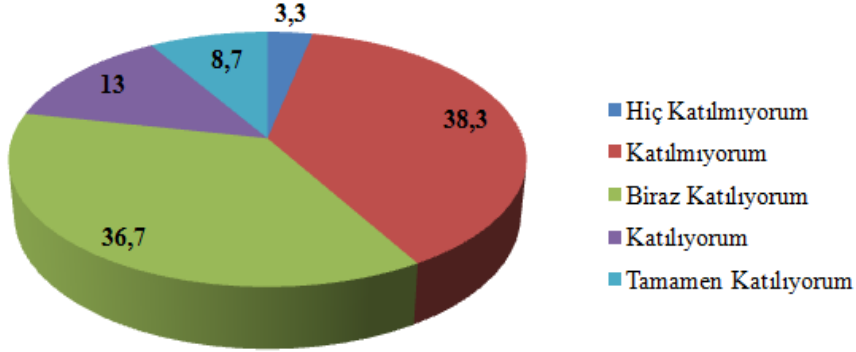

Ortalama = 2,18 Std. Sapma = 1,284 N=300

Grafik 28: Oxford Mutluluk Ölçeği "Yaşamımın Belli Bir Amacı ve Anlamı Yok" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok” ölçek maddesine en düşük oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

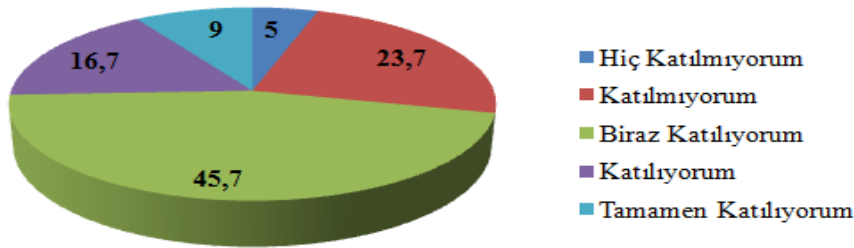

Ortalama = 2,85 Std. Sapma = ,987 N=300

Grafik 29: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Oldukça Enerjik Hissediyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Kendimi oldukça enerjik hissediyorum” ölçek maddesine en yüksek oranla “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

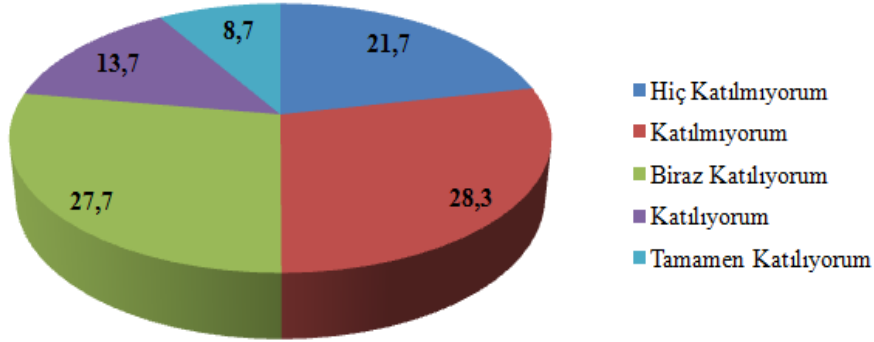

Ortalama = 3,01 Std. Sapma = ,983 N=300

Grafik 30: Oxford Mutluluk Ölçeği "Genellikle Olaylar Üzerinde Olumlu Etkim Vardır" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdeleri Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır” ölçek maddesine en yüksek oranla “biraz katılıyorum” yanıtını vermiştir.

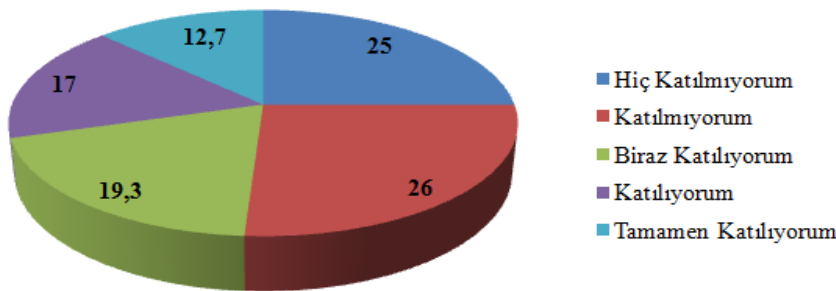

Ortalama = 2,59 Std. Sapma = 1,214 N=300

Grafik 31: Oxford Mutluluk Ölçeği "Diğer İnsanlarla Birlikte Olmaktan Keyif Almıyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum” ölçek maddesine en düşük oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

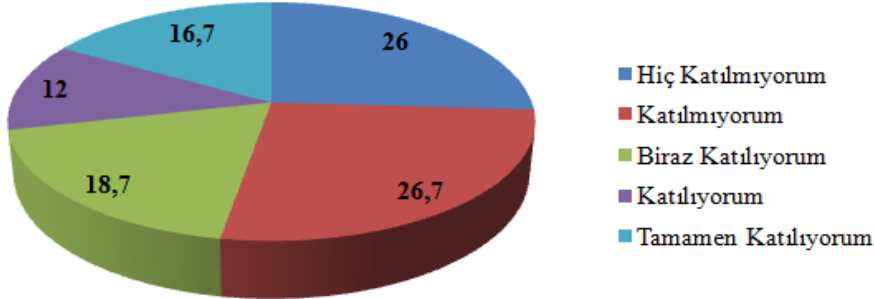

Ortalama = 2,66 Std. Sapma = 1,353 N=300

Grafik 32: Oxford Mutluluk Ölçeği "Kendimi Çok Sağlıklı Hissetmiyorum" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum” ölçek maddesine en düşük oranla “tamamen katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Ortalama = 2,67 Std. Sapma = 1,410 N=300

Grafik 33: Oxford Mutluluk Ölçeği "Geçmişimle İlgili Pek Mutlu Anılara Sahip Değilim" Maddesine Verilen Yanıtların Yüzdelik Oranları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oxford Mutluluk Ölçeği uygulanan katılımcılar “Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim” ölçek maddesine en düşük oranla “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

5.2. Güvenilirlik Analizi

Oxford Mutluluk Ölçeği, toplamda 300 kişi üzerinde 28 madde olarak uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği ise Cronbach Alfa ile analiz edilmiştir.

Tablo 7: Güvenilirlik İstatistikleri

Güvenilirlik Katsayısı	Madde Sayısı
,752	28

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmanın güvenilirlik analizi bulgularına göre güvenilirlik katsayısı ,752 olarak tespit edilmiştir. Güvenilirlik katsayısı, $70 \leq \alpha \leq 1,00$ arasında olduğundan dolayı ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: Hotelling T2 Testi

Hotelling's T-Squared	F	df1	df2	Sig
634,050	21,441	27	273	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Soruların ortalamalarının eşitliğini sınanan Hotelling T2 testi için;

H_0 : Soruların ortalamaları arasındaki farklılıklar anlamsızdır.

Hesaplanan Hotelling T2 değeri $p=0,000 < 0,05$ olduğundan dolayı soruların ortalamaları arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu gözlenmektedir. Şöyle ki minimum iki ortalama arasında farklılıklar mevcuttur. Farklılıklara hangi soruların neden olduğu ve farklılık oluşturan soruların Toplam Madde İstatistikleri tablosundan faydalanılarak ölçekte yer alıp almayacağına karar verilmelidir.

Tablo 9: Toplam Madde İstatistikleri

	Ölçek Ortalaması	Ölçek Farkı	Toplam Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach Alfa
1. Kendimden hoşnut değilim.	81,07	128,647	,204	,218	,749
2. Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.	80,41	128,879	,228	,343	,748
3. Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	80,07	126,885	,269	,297	,746
4. Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	80,40	129,358	,190	,321	,750
5. Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.	80,34	128,893	,145	,284	,754

	Ölçek Ortalaması	Ölçek Farkı	Toplam Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach Alfa
6. Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	80,16	127,167	,238	,253	,747
7. Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	79,70	129,313	,140	,205	,754
8. Hayat güzeldir.	79,87	126,930	,301	,313	,744
9. Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.	80,34	125,930	,250	,343	,747
10. Çok gülen birisiyim.	80,09	126,410	,290	,335	,744
11. Hayatımdaki herşeyden oldukça memnunum.	79,92	125,897	,246	,286	,747
12. Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.	81,23	126,477	,255	,474	,746
13. Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	80,85	126,536	,324	,503	,743
14. Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	80,09	127,865	,278	,214	,745
15. Çok mutluyum.	80,22	127,323	,310	,317	,744
16. Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	79,76	128,792	,216	,236	,748
17. Yapmak istediğim herşeye zaman bulabilirim.	79,76	129,608	,181	,163	,750
18. Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	80,46	122,885	,328	,307	,742
19. Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.	80,01	125,177	,335	,335	,742
20. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde hissediyorum.	80,10	127,013	,275	,338	,745

	Ölçek Ortalaması	Ölçek Farkı	Toplam Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach Alfa
21. Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	80,12	125,283	,320	,261	,743
22. Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	80,72	123,293	,305	,316	,743
23. Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	81,14	125,082	,280	,411	,745
24. Kendimi oldukça enerjik hissediyorum.	80,47	126,437	,331	,373	,743
25. Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	80,31	126,964	,308	,307	,744
26. Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	80,73	123,470	,364	,342	,740
27. Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	80,66	121,865	,371	,577	,739
28. Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	80,65	122,381	,333	,448	,741

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Madde istatistikleri tablosu, iç tutarlılığı değerlendirme tablolarından birisidir. Madde güvenilirliği veya madde istatistikleri adıyla bilinen yöntem, her bir maddenin varyansı testin toplam puanının varyansı ile kıyaslanarak arasındaki ilişki değerlendirilir. Ölçekte yer alan maddeler bağımsız üniteler ve eşit ağırlık şeklinde ise her bir madde ile toplam değerler arasında bulunan korelasyon katsayısının yüksek olması beklenmektedir. Fakat bir madde, toplam puan içerisinde düşük korelasyona sahip nitelikte ise maddenin teste yer alan diğer maddelerden farklı ölçümlediğini gösterir.

Toplam Madde İstatistikleri tablosuna göre Oxford Mutluluk Ölçeği içerisinde yer alan “Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum” (4.madde), “Geleceğim hakkında pek iyimser değilim” (5.madde), ”Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim” (7. madde), ve “Yapmak istediğim herşeye zaman bulabilirim” (17. madde) maddeleri toplam puan içerisinde düşük korelasyona (,19 ve altı) sahip

niteliktedir. İlgili maddelerin, testte yer alan diğer maddelerden farklı ölçümlediği ve güvenilirliği diğer maddelere oranla düşük olduğundan dolayı elendiklerinde Cronbach Alfa oranı yükselmektedir.

Birinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (81,07), ölçek farkı (128,647), toplam korelasyon (,204), çoklu korelasyon (,218) ve güvenilirlik katsayısının (,749) olduğu gözlenmektedir.

İkinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,41), ölçek farkı (128,879), toplam korelasyon (,228), çoklu korelasyon (,343) ve güvenilirlik katsayısının (,748) olduğu gözlenmektedir.

Üçüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,07), ölçek farkı (126,885), toplam korelasyon (,269), çoklu korelasyon (,297) ve güvenilirlik katsayısının (,746) olduğu gözlenmektedir.

Dördüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,40), ölçek farkı (129,358), toplam korelasyon (,190), çoklu korelasyon (,321) ve güvenilirlik katsayısının (,750) olduğu gözlenmektedir.

Beşinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,34), ölçek farkı (128,893), toplam korelasyon (,145), çoklu korelasyon (,284) ve güvenilirlik katsayısının (,754) olduğu gözlenmektedir.

Altıncı madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,16), ölçek farkı (127,167), toplam korelasyon (,238), çoklu korelasyon (,253) ve güvenilirlik katsayısının (,747) olduğu gözlenmektedir.

Yedinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (79,70), ölçek farkı (129,313), toplam korelasyon (,140), çoklu korelasyon (,205) ve güvenilirlik katsayısının (,754) olduğu gözlenmektedir.

Sekizinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (79,87), ölçek farkı (126,930), toplam korelasyon (,301), çoklu korelasyon (,313) ve güvenilirlik katsayısının (,744) olduğu gözlenmektedir.

Dokuzuncu madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,34), ölçek farkı (125,930), toplam korelasyon (,250), çoklu korelasyon (,343) ve güvenilirlik katsayısının (,747) olduğu gözlenmektedir.

Onuncu madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,09), ölçek farkı (126,410), toplam korelasyon (,290), çoklu korelasyon (,335) ve güvenilirlik katsayısının (,744) olduğu gözlenmektedir.

On birinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (79,92), ölçek farkı (125,897), toplam korelasyon (,246), çoklu korelasyon (,286) ve güvenilirlik katsayısının (,747) olduğu gözlenmektedir.

On ikinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (81,23), ölçek farkı (126,477), toplam korelasyon (,255), çoklu korelasyon (,474) ve güvenilirlik katsayısının (,746) olduğu gözlenmektedir.

On üçüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,85), ölçek farkı (126,536), toplam korelasyon (,324), çoklu korelasyon (,503) ve güvenilirlik katsayısının (,743) olduğu gözlenmektedir.

On dördüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,09), ölçek farkı (127,865), toplam korelasyon (,278), çoklu korelasyon (,214) ve güvenilirlik katsayısının (,745) olduğu gözlenmektedir.

On beşinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,22), ölçek farkı (127,323), toplam korelasyon (,310), çoklu korelasyon (,317) ve güvenilirlik katsayısının (,744) olduğu gözlenmektedir.

On altıncı madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (79,76), ölçek farkı (128,792), toplam korelasyon (,216), çoklu korelasyon (,236) ve güvenilirlik katsayısının (,748) olduğu gözlenmektedir.

On yedinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (79,76), ölçek farkı (129,608), toplam korelasyon (,181), çoklu korelasyon (,163) ve güvenilirlik katsayısının (,750) olduğu gözlenmektedir.

On sekizinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,46), ölçek farkı (122,885), toplam korelasyon (,328), çoklu korelasyon (,307) ve güvenilirlik katsayısının (,742) olduğu gözlenmektedir.

On dokuzuncu madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,01), ölçek farkı (125,177), toplam korelasyon (,335), çoklu korelasyon (,335) ve güvenilirlik katsayısının (,742) olduğu gözlenmektedir.

Yirminci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,10), ölçek farkı (127,013), toplam korelasyon (,275), çoklu korelasyon (,338) ve güvenilirlik katsayısının (,745) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi birinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,12), ölçek farkı (125,283), toplam korelasyon (,320), çoklu korelasyon (,261) ve güvenilirlik katsayısının (,743) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi ikinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,72), ölçek farkı (123,293), toplam korelasyon (,305), çoklu korelasyon (,316) ve güvenilirlik katsayısının (,743) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi üçüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (81,14), ölçek farkı (125,082), toplam korelasyon (,280), çoklu korelasyon (,411) ve güvenilirlik katsayısının (,745) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi dördüncü madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,47), ölçek farkı (126,437), toplam korelasyon (,331), çoklu korelasyon (,373) ve güvenilirlik katsayısının (,743) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi beşinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,31), ölçek farkı (126,964), toplam korelasyon (,308), çoklu korelasyon (,307) ve güvenilirlik katsayısının (,744) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi altıncı madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,73), ölçek farkı (123,470), toplam korelasyon (,364), çoklu korelasyon (,342) ve güvenilirlik katsayısının (,740) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi yedinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,66), ölçek farkı (121,865), toplam korelasyon (,371), çoklu korelasyon (,577) ve güvenilirlik katsayısının (,739) olduğu gözlenmektedir.

Yirmi sekizinci madde elendiğinde, ardında kalan maddelerin oluşturduğu ölçek ortalaması (80,65), ölçek farkı (122,381), toplam korelasyon (,333), çoklu korelasyon (,448) ve güvenilirlik katsayısının (,741) olduğu gözlenmektedir.

5.3. Araştırma Hipotezlerinin Analizi

Araştırma hipotezleri Ki-Kare testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), t-Testi (Independent Samples t-Test) ile analiz edilmiştir.

5.3.1. Ki-Kare Testi

Ki-Kare testi, gözlenen frekans ile beklenen frekans arasında bulunan farkın istatistikî olarak anlamlılığını diğer bir ifadeyle, iki değişken arasında ilişki olup olmadığını araştırmaktadır.

Tablo 10: Araştırma Hipotezleri ve Ki-Kare Testi Sonuçları

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ	PEARSON Kİ-KARE	OLASILIK DEĞERİ	SONUÇ
H ₁ : “Gelir düzeyi” ile “Kendimden hoşnut değilim” arasında ilişki vardır.	37,156 ^a	,011	P<0,05 Red.
H ₂ : “Gelir düzeyi” ile “Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim” arasında ilişki vardır.	47,227 ^a	,001	P<0,05 Red.
H ₃ : “Gelir düzeyi” ile “Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum” arasında ilişki vardır.	19,383 ^a	,497	P>0,05 Red Edilemez.
H ₄ : “Gelir düzeyi” ile “Neredeyse herkese karşı sıcak duygular besliyorum” arasında ilişki vardır.	17,999 ^a	,587	P>0,05 Red Edilemez.
H ₅ : “Gelir düzeyi” ile “Geleceğim hakkında pek iyimser değilim” arasında ilişki vardır.	36,041 ^a	,015	P<0,05 Red.
H ₆ : “Gelir düzeyi” ile “Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum” arasında ilişki vardır.	23,469 ^a	,266	P>0,05 Red Edilemez.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ	PEARSON Kİ-KARE	OLASILIK DEĞERİ	SONUÇ
H ₇ : “Gelir düzeyi” ile “Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayın birisiyim” arasında ilişki vardır.	17,411 ^a	,626	P>0,05 Red Edilemez.
H ₈ : “Gelir düzeyi” ile “Hayat güzeldir” arasında ilişki vardır.	10,809 ^a	,951	P>0,05 Red Edilemez.
H ₉ : “Gelir düzeyi” ile “Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum” arasında ilişki vardır.	16,528 ^a	,683	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₀ : “Gelir düzeyi” ile “Çok gülen birisiyim” arasında ilişki vardır.	26,753 ^a	,142	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₁ : “Gelir düzeyi” ile “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum” arasında ilişki vardır.	16,363 ^a	,694	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₂ : “Gelir düzeyi” ile “Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum” arasında ilişki vardır.	26,288 ^a	,157	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₃ : “Gelir düzeyi” ile “Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var” arasında ilişki vardır.	23,182 ^a	,280	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₄ : “Gelir düzeyi” ile “Çok mutluyum” arasında ilişki vardır.	17,156 ^a	,643	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₅ : “Gelir düzeyi” ile “Çevremdeki güzellikleri fark ederim” arasında ilişki vardır.	16,558 ^a	,681	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₆ : “Gelir düzeyi” ile “Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım” arasında ilişki vardır.	36,628 ^a	,013	P<0,05 Red.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ	PEARSON Kİ-KARE	OLASILIK DEĞERİ	SONUÇ
H ₁₇ : “Gelir düzeyi” ile “Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim” arasında ilişki vardır.	18,283 ^a	,569	P>0,05 Red Edilemez.
H ₁₈ : “Gelir düzeyi” ile “Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum” arasında ilişki vardır.	37,927 ^a	,009	P<0,05 Red.
H ₁₉ : “Gelir düzeyi” ile “Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum” arasında ilişki vardır.	17,145 ^a	,644	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₀ : “Gelir düzeyi” ile “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde hissediyorum” arasında ilişki vardır.	9,321 ^a	,979	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₁ : “Gelir düzeyi” ile “Genellikle neşeli ve sevinçliyim” arasında ilişki vardır.	21,708 ^a	,357	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₂ : “Gelir düzeyi” ile “Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım” arasında ilişki vardır.	27,515 ^a	,121	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₃ : “Gelir düzeyi” ile “Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok” arasında ilişki vardır.	21,668 ^a	,359	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₄ : “Gelir düzeyi” ile “Kendimi oldukça enerjik hissediyorum” arasında ilişki vardır.	18,470 ^a	,556	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₅ : “Gelir düzeyi” ile “Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır” arasında ilişki vardır.	22,433 ^a	,317	P>0,05 Red Edilemez.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ	PEARSON Kİ-KARE	OLASILIK DEĞERİ	SONUÇ
H ₂₆ : “Gelir düzeyi” ile “Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum” arasında ilişki vardır.	20,461 ^a	,429	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₇ : “Gelir düzeyi” ile “Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum” arasında ilişki vardır.	22,153 ^a	,332	P>0,05 Red Edilemez.
H ₂₈ : “Gelir düzeyi” ile “Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim” arasında ilişki vardır.	16,520 ^a	,684	P>0,05 Red Edilemez.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma Hipotezleri sonuçlarına göre; “Gelir düzeyi” ile “Kendimden hoşnut değilim” “Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim” “Geleceğim hakkında pek iyimser değilim” “Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım” “Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum” ölçek maddeleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu başka bir ifadeyle gelir düzeyinin ilgili ölçek maddeleri üzerinde etken faktör olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin diğer maddeleri üzerinde ise gelir düzeyi faktörünün etkin olmadığı görülmektedir.

5.3.2. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), ikiden fazla popülasyonun araçlarını kıyaslamak amacıyla kullanılan istatistiksel bir tekniktir. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) ile bireylerin yaşı, mezuniyet durumu ve gelir durumlarına göre mutluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 11: Araştırma Grubunun Yaş Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları

Yaş	N	X	Ss
20 Yaş ve altı	16	2,915	,372
21-30	85	2,950	,390
31-40	75	2,965	,362
41-50	65	3,003	,494
51-60	38	3,076	,437
61 yaş ve üstü	21	2,894	,408
Total	300	2,975	,414

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p
Grup İçi	,692	5	,138	,803	,548
Gruplar Arası	50,702	294	,172		
Toplam	51,394	299			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez;

H₀: Yaş değişkeni bakımından, mutluluk düzeyinde farklılaşma yoktur.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin, yaş değişkenine göre mutluluk düzeylerinde farklılaşma durumları analiz edilmiş, yaş değişkeni ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir ($p > .05$).

Tablo 12: Araştırma Grubunun Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları

Mezuniyet Durumu	N	X	Ss
İlkokul	64	2,969	,410
Ortaokul	31	3,041	,447
Lise	68	3,012	,417
Ön lisans	26	3,034	,378
Lisans	65	2,986	,405
Lisansüstü	46	2,837	,417
Total	300	2,975	,414

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p
Grup İçi	1,200	5	,240	1,405	,222
Gruplar Arası	50,195	294	,171		
Toplam	51,394	299			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez;

H₀: Mezuniyet durumu değişkeni bakımından, mutluluk düzeyinde farklılaşma yoktur.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin mezuniyet durumu değişkenine göre mutluluk düzeylerinde farklılaşma durumları analiz edilmiş, mezuniyet durumu değişkeni ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir(p>.05).

Tablo 13: Araştırma Grubunun Gelir Durumu Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması Anova Sonuçları

Gelir Durumu	N	X	Ss
0-3000 TL	93	3,004	,424
3001-4000 TL	48	3,013	,388
4001-6000 TL	81	2,990	,375
6001-9000 TL	35	2,940	,447
9001-15000 TL	23	2,931	,525
15001 TL ve üzeri	20	2,801	,380
Total	300	2,975	,414

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	f	p
Grup İçi	,856	5	,171	,996	,420
Gruplar Arası	50,538	294	,172		
Toplam	51,394	299			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez;

H₀: Gelir durumu değişkeni bakımından, mutluluk düzeyinde farklılaşma yoktur.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin gelir durumu değişkenine göre mutluluk düzeylerinde farklılaşma durumları analiz edilmiş, gelir durumu değişkeni ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir ($p > .05$).

5.3.3. t-Testi (Independent Samples t-Test)

t-Testi, iki popülasyonun araçlarını kıyaslamak amacıyla kullanılan hipotez testidir. t-Testi ile sosyo-demografik faktörlerden cinsiyet ve medeni durum açısından mutluluk düzeyinde farklılaşma olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 14: Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması t-Testi

Cinsiyet	N	X	ss	t	p
Kadın	160	3,004	,426	-1,275	,203
Erkek	140	2,943	,399		
Toplam	300	5,947	,825		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez;

H₀: Cinsiyet değişkeni bakımından, mutluluk düzeyinde farklılaşma yoktur.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin cinsiyet değişkenine göre mutluluk düzeylerinde farklılaşma durumları analiz edilmiş, cinsiyet değişkeni ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir ($p > .05$).

Tablo 15: Araştırma Grubunun Medeni Durum Değişkenine Göre Mutluluk Düzeyi Farklılaşması t-Testi

Medeni Durum	N	X	ss	t	p
Evli	166	2,989	,428	,638	,524
Bekar	134	2,958	,397		
Toplam	300	5,947	,825		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez;

H₀: Medeni durum değişkeni bakımından, mutluluk düzeyinde farklılaşma yoktur.

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin medeni durum değişkenine göre mutluluk düzeylerinde farklılaşma durumları analiz edilmiş, medeni durum değişkeni ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir ($p>.05$).

5.4. Faktör Analizi

Faktör analizi, birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni az sayıda anlamlı ve her birini bağımsız faktör haline getiren çok değişkenli istatistik yöntemlerden birisidir. Faktör analizi, değişkenler arasında yüksek korelasyonun varlığını araştırmaktadır. Değişkenler arasında korelasyon varlığı azaldıkça, faktör analiz sonuçları da güvenilirliğini yitirmektedir.

Tablo 16: Kaiser-Mayer-Olkin ve Bartlett Test

KAİSER-MAYER-OLKİN (KMO)		,697
Kİ-KARE		1495,610
KÜRESELLİK TESTİ	df	300
	Sig.	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Bartlett Test (Küresellik Testi) tablosu incelendiğinde, KMO değerinin ,50 ile 1 arasında olması, verilerin faktör analizi açısından elverişli olduğunu ifade etmektedir. KMO değerinin, ,50'nin altında olması ise mevcut verilerin faktör analizi açısından elverişsiz olduğunu göstermektedir. KMO değeri ,697 olduğundan dolayı hem örneklem büyüklüğünün hem de verilerin faktör analizi açısından yeterli olduğu gözlenmektedir.

H_0 : Değişkenler arasında korelasyon mevcut değildir.

Bartlett Testi $p=0,000<0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan değişkenler arasında korelasyon bulunmaktadır ve Bartlett Test (Küresellik Testi) sonucunun anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Ortak Varyans (Communities) Tablosu

	Orijin	Sonuç
Kendimden hoşnut değilim.	1,000	,566
Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	1,000	,626
Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	1,000	,481
Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.	1,000	,586
Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	1,000	,449
Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	1,000	,691
Hayat güzeldir.	1,000	,653
Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.	1,000	,589
Çok gülen birisiyim.	1,000	,563
Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	1,000	,396
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1,000	,482
Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	1,000	,429
Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.	1,000	,588
Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	1,000	,518
Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	1,000	,631
Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	1,000	,502
Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	1,000	,607
Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	1,000	,470
Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	1,000	,759
Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	1,000	,524
Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	1,000	,588
Çok mutluyum.	1,000	,578
Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.	1,000	,724
Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	1,000	,778
Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.	1,000	,641

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda 3 adet ölçek maddesinin elenmiş hali mevcuttur. Bir değişkenin, analizdeki diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarını ortak varyans tablosu belirtmektedir. Faktör analizinde, ,50'nin altında kalan değişkenler düşük ortak varyansa sahiptir. Tablo izlendiğinde ,50'nin altında birkaç değer yer aldığı gözlenmektedir. Analizden çıkarılması gereken 3 adet ölçek maddesinin olduğu tespit edilmiş ve ölçekte yer alan “Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum” “Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissediyorum” ve “Kendimi oldukça enerjik

hissediyorum" maddeleri çıkartılmıştır. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve açıklanan varyans değerlerinin orta değerde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 18: Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

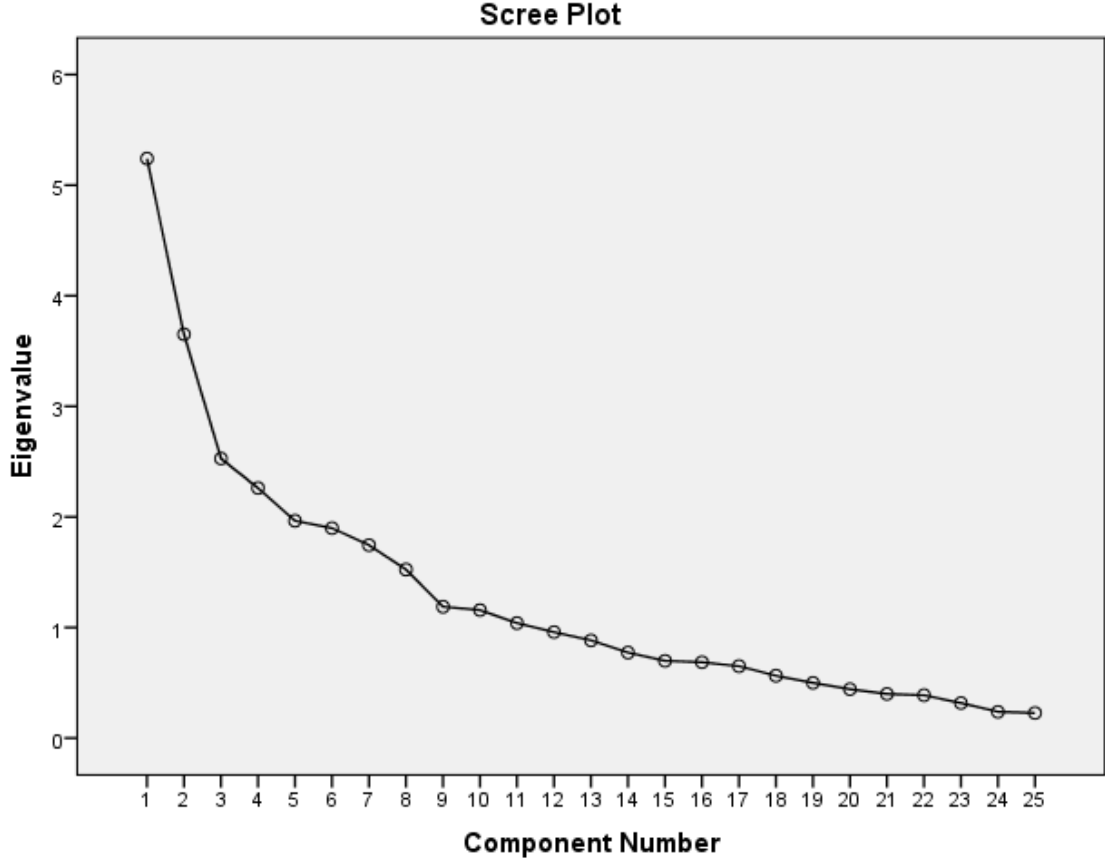
Faktör	Orijin Değerleri			Toplam Tanımlama Değerleri			Döndürme Tanımlama Değerleri		
	Toplam	% Varyans	% Kümülatif Varyans	Toplam	% Varyans	% Kümülatif Varyans	Toplam	% Varyans	% Kümülatif Varyans
1	3,494	13,977	13,977	3,494	13,977	13,977	2,611	10,443	10,443
2	3,032	12,129	26,106	3,032	12,129	26,106	1,938	7,751	18,194
3	1,592	6,367	32,473	1,592	6,367	32,473	1,827	7,310	25,504
4	1,481	5,924	38,397	1,481	5,924	38,397	1,781	7,125	32,629
5	1,360	5,442	43,839	1,360	5,442	43,839	1,751	7,005	39,635
6	1,267	5,068	48,907	1,267	5,068	48,907	1,745	6,980	46,615
7	1,154	4,614	53,521	1,154	4,614	53,521	1,473	5,891	52,506
8	1,040	4,160	57,681	1,040	4,160	57,681	1,294	5,176	57,681
9	,949	3,797	61,479						
10	,912	3,648	65,127						
11	,884	3,537	68,663						
12	,837	3,347	72,010						
13	,773	3,094	75,104						
14	,737	2,948	78,052						
15	,686	2,745	80,796						
16	,669	2,678	83,474						
17	,616	2,463	85,937						
18	,599	2,397	88,334						
19	,548	2,193	90,527						
20	,492	1,967	92,495						
21	,481	1,922	94,417						
22	,434	1,734	96,151						
23	,373	1,492	97,643						
24	,328	1,312	98,955						
25	,261	1,045	100,000						

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 18 izlendiğinde, toplam tanımlama ve döndürme tanımlama değerlerinde özdeğeri (Eigenvalues) 1'den büyük 8 faktörün yer aldığı görülmektedir.

1. faktör kümülatif varyansın %10.443'ünü; 2. faktör kümülatif varyansın %18.194'ünü; 3. faktör kümülatif varyansın %25.504'ünü açıklamaktadır. Esas

itibariyle faktör analizi incelendiğinde, toplam varyans kümülatif toplamının %57.681 olduğu görülmektedir. Faktör analizlerinde ideal oranın %40 ile %60 olduğu görüşüne istinaden, araştırmada elde edilen varyans miktarlarına ait bulguların yetkin olduğu gözlenmektedir.

Şekil 4: Saçılım Grafiği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Keskin düşüşün olduğu noktalar, saçılım grafiğinde faktör sayısı ile ilgili bilgi vermektedir. 1'den 2'ye ve 2'den 3'e keskin bir düşüş olmakla birlikte 3'den sonra da düşüşlerin devam ettiği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla 9'uncu nokta itibariyle oluşan aralık sayısı faktör sayısına dair bilgilendirmektedir. Bu hususta, açıklanan varyansı doğrular mahiyette saçılım grafiği izlenerek 8 faktörün var olduğu gözlenmektedir.

Tablo 19: Faktör Yükleri

	Faktörler							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	,638							
Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	,586							
Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	,566							
Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.	,551				,421			
Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	,543							
Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	,490							,481
Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.	,486			,433				
Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	,472							
Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.		,530			-,424			
Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.		,528						
Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.		,522						
Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.		,517						
Çok mutluyum.		,460						
Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.								
Çevremdeki güzellikleri fark ederim.								
Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.			,671					
Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.	,423		,481					
Kendimden hoşnut değilim.				,556				
Çok gülen birisiyim.								
Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.						,716		
Hayat güzeldir.		,474				,523		
Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.							-,542	
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.							,535	
Genellikle neşeli ve sevinçliyim.								,507
Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.								-,407

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Faktör analizinde, döndürme işlemi yapılmadığı takdirde yukarıdaki tablo meydana gelmektedir. Tablodaki amaç, değişkenlerin yüklerinin bir faktör altında yer almasının sağlanmasıdır. Tablo incelendiğinde ,30'un altında değerlerin olmadığı gözlenmektedir. Özdeğeri en yüksek olan değişkenler 1.faktörde yer almaktadır.

Tablo 20: Döndürülmüş Faktör Yükleri

	Faktörler							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum.	,862							
Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim.	,763							
Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum.	,657							
Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum.	,456							
Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var.		,838						
Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum.		,832						
Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok.	,402	,419						
Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.			,742					
Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.			,713					
Kendimden hoşnut değilim.			,584					
Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.			,515					
Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.				,704				
Çok mutluyum.				,679				
Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.				,645				
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.					,680			
Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.					,668			
Çevremdeki güzellikleri fark ederim.					,478			
Geleceğim hakkında pek iyimser değilim.						,707		
Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.						,682		
Çok gülen birisiyim.						,461		
Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.						,401		
Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.							,822	
Hayat güzeldir.							,719	
Genellikle neşeli ve sevinçliyim.								,653
Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım.	,438							,570

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda döndürülmüş faktör yükleri hesaplanan ölçek maddeleri ile yapılan analizlere göre ölçeğin 25 madde ve 8 boyuttan oluştuğu gözlenmektedir.

İsimlendirilmiş Faktör

Ölçeğin yapı geçerliliğini tespit etmek için yapılmış olan faktör analiz sonucuna göre özdeğeri 1'in üstünde 8 faktörlü bir yapının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 1. ve 2.faktörde yaşam memnuniyeti ve mutsuzluk ile ilgili, 3. ve 4. faktörde hoşnutsuzluk, olumlu duygular ve mutluluğa dair maddelerin değerlendirildiği gözlenmektedir. 5. ve 6. faktörde hazzın düzeyi ve farkındalıkla ilgili, 7. ve 8. faktörde ise bakış açısı ve mutluluk algısına dair maddelerin ölçümlendiği görülmektedir.

SONUÇ

Türk Dil Kurumu'nun tüm isteklere kesintisiz olarak ulaşmaktan duyulan duygu durumu, yetkinlik, mutluluk, bahtiyarlık olarak tanımladığı (TDK, 2005) ve psikiyatri bilimi başta olmak üzere birçok bilim dalının ilgi alanına giren mutluluk kavramı birçok çalışmaya konu olmuştur. Bilhassa mutluluğa ulaşma yöntemleri, mutluluğun gücü ve mutluluğun kaynağının ne olduğuna dair çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Literatürde, mutluluk-gelir ilişkisinin daha yoğun olarak araştırıldığı gözlenmektedir. Çoğunlukla bilim adamlarınca gelir-mutluluk arasındaki ilişkinin pozitif olduğu kabul edilmekte ve İktisat biliminde fayda ve faydanın maksimize edilmesi amacı bu düşünce doğrultusunda şekillenmektedir. Bireylerin ne kadar fazla mal ve hizmet tüketirse, faydasının o denli yüksek olacağı kabul edilmektedir. Bu durumda azalan fayda kuramı, bazı kuşkular uyandırır da daha fazlasına sahip olan bireyin toplam faydasının da fazla olacağı düşüncesi kabul edilmektedir.

Çalışmamızın amacı, Sakarya'da yaşamlarını idame ettiren bireylerin gelir düzeyi ve diğer sosyo-demografik özelliklerin mutluluk düzeyleri üzerinde etkisinin varlığını Oxford Mutluluk Ölçeği ile incelemektir. Sakarya'da yaşayan ve tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilmiş olan anket katılımcılarının vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular değerlendirilmiştir. Gelir düzeyinin mutluluk üzerindeki etkisine dair araştırmamızdan elde edilen bulgular ile benzer sonuçlara literatür taramasında da denk gelinmiştir.

Araştırmamızda, demografik veriler incelendiğinde bireylerin %53,3 'ünün kadın, %46,7'sinin erkek olduğu ve %5,3'ü 20 yaş ve altı aralığında, %28,3'ü 21-30, %25,0 'ı 31-40, %21,7'si 41-50, %12,7'si 51-60 ve %7,0'ı 61 yaş ve üstü aralığında olduğu görülmektedir. Yaş grupları dikkate alındığında, ankete katılanların çoğunluğu genç bireylerden oluştuğu gözlenmektedir. Çalışmaya katılım sağlayan bireylerin medeni durumu incelendiğinde %55,3'ünün evli, %44,7'sinin de bekâr olduğu gözlenmektedir. Eğitim düzeyi verileri incelendiğinde ilkokul, ortaokul ve lise mezunu katılımcıların toplam oranı %54,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranı %15,3 ile lisansüstü, %21,7 lisans ve %8,7 oranı ile ön lisans mezunları takip etmektedir. Gelir durumu ile ilgili verileri değerlendirdiğimizde de bireyler %31,0 oranı ile 0-3000 TL aylık geliri olduklarını ifade etmişlerdir. 3001-4000 TL aylık gelire sahip olduğunu ifade eden katılımcıların oranı ise %16,0'dır. 4001-6000 TL geliri olan bireylerin oranı yüzde %27,0 iken, aylık

gelirinin 9001-15000 TL olduğunu belirten kişilerin oranı ise %6,7' dir. Anketin katılımcıları arasında 15001 TL ve üzeri gelire sahip olan bireyler %6,7 ile en düşük oran olarak yer almaktadır.

Oxford Mutluluk Ölçeği düzeyleri betimsel sonuçlara göre Sakarya ilinde ankete katılım sağlayan bireylerin, yanıtlamış oldukları maddelerin cevap değerlerinin aynı zamanda da ortalamasının 2-3 arasında olduğu ve katılımcıların mutluluk ölçeği sorularına çekimser yanıt (biraz katılıyorum) verdiği gözlenmektedir. Bu bağlamda Sakarya ilinde yaşayan anket katılımcılarının mutluluk ölçeği sorularına vermiş oldukları yanıtlarda “Hiç Katılmıyorum” ya da “Tamamen Katılıyorum” gibi net cevapları tercih etmek yerine, “Biraz Katılıyorum” cevabını yoğunlukla tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcıların, Oxford Mutluluk Ölçeği'nde yer alan olumlu soruları çoğunlukla yüksek puanlı, olumsuz soruları da düşük puanlı yanıtladıkları gözlenmektedir. Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Oxford Mutluluk Ölçeği anketi güvenilirlik katsayısının ,752 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya yönelik hipotezlerin analizinde; Ki-Kare testi sonuçlarına göre gelir miktarı ile “Kendimden hoşnut değilim” “Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim” “Geleceğim hakkında pek iyimser değilim” “Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım” ve son olarak da “Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum” ölçek maddeleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin diğer maddelerinde ise gelir düzeyinin etkisiz olduğu, özellikle “Çok Mutluyum” maddesi ile gelir düzeyi arasında ilişkinin var olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Sakarya ilinde yaşayan katılımcıların mutluluk seviyelerinin gelir düzeyinden etkilenmediği görülmektedir. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) sonuçlarına göre yaş değişkeninin mutluluk düzeyinde farklılaşma oluşturmadığı, mezuniyet durumu açısından değerlendirildiğinde de mutluluk düzeyinde farklılaşma gerçekleştirmediği ve gelir düzeyine göre de mutluluk düzeyinde farklılaşma oluşturmadığı tespit edilmiştir. t-Testi sonuçları değerlendirildiğinde ise cinsiyet değişkenine göre mutluluk düzeyi farklılaşması gözlenmemekle birlikte, medeni durum değişkenine göre de mutluluk düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sakarya ilinde yaşamını sürdüren katılımcıların sosyo-demografik özelliklerin etkisiyle mutluluk düzeylerinin değişkenlik göstermediği saptanmıştır.

Son olarak faktör analizi sonuçlarını değerlendirdiğimizde, KMO değerinin ,697 olduğunu ve Sakarya’da uygulanan anket çalışmasının örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu ve küresellik testi sonucunun anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ortak varyans tablosunda ,50’nin altında birkaç değer var olduğu ve ölçekte gerekli olan maddelerin çıkartıldığı tablodan izlenmektedir. Toplam varyans açıklama tablosunda da 8 faktörün olduğu görülmektedir. Faktörlerin değerlendirme sonuçlarına göre; yaşam memnuniyeti, mutsuzluk, hoşnutsuzluk, olumlu duygular, haz düzeyi, farkındalık, bakış açısı ve mutluluk algısına dair maddelerin değerlendirildiği gözlenmektedir.

Sonuç olarak Sakarya ilinde Sosyo-Demografik Form ve Oxford Mutluluk Ölçeği ile yapılmış olan araştırma bulguları, gelir düzeyinin mutluluk üzerinde pozitif anlamda etkili olmadığını göstermektedir. Sosyo-demografik özelliklerle (Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Mezuniyet Durumu, Gelir Durumu), yapılmış olan t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) sonuçlarını değerlendirdiğimizde, Sakarya ilinde yaşayan katılımcıların mutluluk düzeylerinde sosyo-demografik özelliklerin farklılaşma oluşturmadığı saptanmıştır. Bireylerin, mutluluk düzeylerinin kazanç ya da diğer bir ifadeyle gelirleri ile artış göstermediğini yaş, cinsiyet, medeni durum ve mezuniyet durumundan bağımsız olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Bir diğer yönden, gelir düzeyi yüksek bireylerin diledikleri her şeye ulaşabilmeleri, gelir düzeyi düşük bireylere oranla daha kolay olduğu düşünülse de araştırma bulgularına göre beklentilerin karşılanması bireylerin mutluluk düzeylerine pozitif bir etki sağlamamaktadır. Literatürde, araştırmamızın sonuçları ile benzer sonuçlar elde etmiş çalışmaların olduğu da görülmektedir.(Zeynep Çirkin (2015), Mahmut Sönmez (2016), Yahya Şahin (2015) Easterlin, R. A. ve Angelescu, L. (2009))

Sakarya, İpek Yolu üzerinde bulunan doğu ile batıyı birleştiren Türkiye’nin kesişim noktasındaki bir şehirdir. Marmara Bölgesinin doğusunda yer alıp, ulaşım imkânları bakımından elverişli konumdadır. Ekonomik ve sosyal yapısı ile dikkat çeken, farklı kültürleri bünyesinde barındıran bir şehirdir. Kültür ve sanat bakımından zengin ve etkinliklerin yılın her ayı olması, şehrin entelektüel kimliğinde göstergesidir. Sakarya’da üretim-imalat açısından Türkiye ve dünyanın güçlü markaları konumlanmıştır. TÜİK 2015 yılı iller yaşam endeksine göre Sakarya Türkiye’nin en yaşanılabilir şehirleri arasında ikinci sırada bulunmaktadır. Sakarya, insanları yormayan doğal besin kaynaklarına kolaylıkla erişim sağlanabilen, üretim-işgücü kültürüne haiz,

ulaşım bakımından da birçok alternatife sahiptir. Sakarya'nın konumundan dolayı pek çok açıdan zengin bir Şehir olması, yaşamını sürdüren bireylerin kendilerini mutlu hissetmeleri için birçok sebebi de bünyesinde barındırmaktadır. Araştırma bulgularına göre bireylerin mutluluklarının sosyo-demografik özellikler dışındaki etkenlerden kaynaklandığı sonucuna ulaşılabilir. Bireylerin, mutluluk seviyelerine etki eden unsurlar arasında Sakarya'nın kültür ve sanat açısından varlıklı olması, iş imkânlarının genişliğı, modern bir kent olması, tabiat ile i içe olduğundan Türkiye'nin en sağlıklı Şehirleri arasında yer alması, verimli tarım arazilerinin yanında, eğitim kenti olması da sayılabilir. Ayrıca Sakarya'nın muhafazakâr bir yapıya sahip olması, bireylerin mutluluklarının genel olarak dini öğretilerden beslendiğini bu sebeple beklentilerinin de alt düzeyde olduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1997). *Mutluluk Ahlakı*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Alkin, E.(1992). *İktisat*, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- Alpar, C.(1988). *İktisat*, 5. Baskı, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Aristoteles, (2014).*Aristoteles Nikhomakhos'a Etik*, (F. Akderin, Çev.) İstanbul:Say Yayıncılık.
- Arthaud-Day, M.L. ve Near, J.P. (2005). “The Wealth of Nations and the Happiness of Nations: Why “Accounting” Matters”, *Social Indicators Research*, 74, 511-548.
- Aydemir, R. E. (2008). *Dindarlık ve Mutluluk İlişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun 19 Mayıs Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü,Samsun.
- Aydın, N. (2012). *A Grand Theory of Human Nature and Happiness*, *Humanomics*, 28: 42-63.
- Ayten, A. (2014). *Psikoloji ve Mutluluk Yolu Erdeme Dönüş*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ball, R. ve Chernova, K. (2008). “Absolute Income, Relative Income and Happiness”, *Social Indicators Research*, 88, 497-529.
- Blanchflower, D.G. ve Oswald, A.J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, 88, 1359-1386.
- Boyce, C.J., G.D.A. Brown & S.C. Moore (2010). “Money and Happiness: Rank of Income, Not Income Affects Life Satisfaction”, *Psychological Science*, 21(4), 471-475.
- Brandtstaedter, J. ve Gerolf, R.(1990). Tenacious goal pursuit and flexible goal adjustment: Explication and age-related analysis of assimilative and accommodative strategies of coping. In: *Psychology and Aging*, Volume 5, Number 1, S.58-67.
- Caner, A. (2014). “Happiness, Comparison Effects and Expectations in Turkey”, *Journal of Happiness Studies*, Research paper, DOI 10.1007/s10902-014-9562-z.
- Caporale, G.M., Georgellis, Y., Tsitsianis, N.,&Yin, Y.P. (2009). “Income and Happiness Across Europe: Do Reference Values Matter?”, *Journal of Economic Psychology*, 30, 42-51.
- Clark, A. E. ve Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and Unemployment. *The Economic Journal*, 104, 648-659
- Clark, A.E. ve Oswald, A.J. (1996). “Satisfaction and Comparison Income”, *Journal of Public Economics*, 61, 359-381.

- Clark, A.E., Frijters, P., & Shields, M.A. (2008). "Relative Income, Happiness and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles", *Journal of Economic Literature*, 46(1), 95-144.
- Cummins, R.A. (2000). "Personal Income and Subjective Well-Being: A Review", *Journal of Happiness Studies*, 1, 133-158.
- Çirkin, Z. (2015). *Gelir ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Investigation of the relationship between income and happiness] (Master's thesis, Ankara University, Ankara, Turkey). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Danner, D. D., Snowdon, D. A., & Friesen, W. V. (2001). Positive emotions early in life and longevity: Findings from the nun study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(5), 804- 813.
- Demirci, R. ve Erdoğan, İ.B. (1988).*Genel Ekonomi*, Ecdad Yayınları, Ankara.
- Di Tella, R., MacCulloch, R.J., & Oswald, A. (2001). The Macroeconomics of Happiness. *Warwick Economic Research Papers*, 615.
- Diener, E. (1984). "Subjective Well-Being", *Psychological Bulletin*, 95 (3): 542-575.
- Diener, E., Emmons, Robert. A., Larsen, Randy. J., & Griffin, Shannon. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Sandvik, E., Seidlitz, L., & Diener, M. (1993). "The Relationship Between Income and Subjective Well-Being: Relative or Absolute?", *Social Indicators Research*, 28, 195-223.
- Diener, E. & Diener, M. (1995). "Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem", *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653-663.
- Diener, E., Diener, M., & Diener, C.L. (1995). "Factors Predicting the Subjective Well-Being of Nations", *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 851-864.
- Diener, E., ve Fujita, F.(1995).Resources, personal strivings, and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926-935.
- Diener, E., Gohm, C., Suh, E., & Oishi, S.(1998).Do the effects of marital status on subjective well-being vary across cultures? Manuscript submitted for publication.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective wellbeing: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Diener, E. ve Oishi, S. (2000). "Money and Happiness: Income and Subjective Well-Being across Nations", in: E. Diener & E.M. Suh (Eds.), *Culture and Subjective Well-Being*, Cambridge, MA: MIT Press, 185-218.

- Diener, E. ve Biswas-Diener, R. (2002). "Will Money Increase Subjective Well-Being?", *Social Indicators Research*, 57, 119-169.
- Diener, E. ve Seligman, M.E.P. (2004). "Beyond Money. Toward an Economy of Well-Being", *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1-31.
- Diener, E., Tay, L., & Oishi, S. (2013). "Rising Income and the Subjective Well-Being of Nations", *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(2), 267-276.
- Doğan, T. ve Akıncı Çötök, N. (2001). "Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 165-172.
- Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2012). Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 25:297-304.
- Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). "Do We Really Know What Makes Us Happy? A Review of the Economic Literature on the Factors Associated with Subjective Well-Being", *Journal of Economic Psychology*, 29, 94-122.
- Dumludag, D. (2013). "Life Satisfaction and Income Comparison Effects in Turkey", *Social Indicators Research*, 114, 1199-1210.
- Duncan, O.D. (1975). "Does Money Buy Satisfaction", *Social Indicators Research*, 2, 267-274.
- Easterlin, R. A. (1974). "Does economic growth improve the human lot?" in (P. A. David and M. W. Reder, eds.), *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honour of Moses Abramovitz*. New York: Academic Press Inc.
- Easterlin, R.A. (1995). "Will Raising the Incomes of All Increase the Happiness of All", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 27, 35-47.
- Easterlin, R.A. (2001). "Income and Happiness: Towards a Unified Theory", *The Economic Journal*, 111(473), 465-484.
- Easterlin, R. A. ve Angelescu, L. (2009). "Happiness and growth the world over: Time series evidence on the happiness income paradox". *IZA Discussion Paper* (4060). 1-29.
- Easterlin, Richard. A., Hinte, H., Zimmermann, K. F., & der Arbeit, F. Z. Z. (2010). "Happiness, growth, and the life cycle". *New York: Oxford University Press*.
- Eckerman, L.; (2006). Money Really doesn't Buy Happiness, Study Finds, <http://psychcentral.com/blog/archives/2006/02/17/money-really-doesnt-buyhappiness-study-finds/>.
- Erdogan, B., Bauer, T.N., Truxillo, D.M., & Mansfield L.R. (2012). "Whistle While You Work: A Review of the Life Satisfaction Literature", *Journal of Management*, 38(4), 1038-1083.

- Ferrer-i-Carbonell, A. (2005). "Income and Well-Being: An Empirical Analysis of the Comparison Income Effect", *Journal of Public Economics*, 89, 997-1019.
- Firebaugh, G. ve Schroeder, M.B. (2009). "Does Your Neighbor's Income Affect Your Happiness?", *American Journal of Sociology*, 115(3), 805-831.
- Frey, B.S. ve Stutzer, A. (2002). "What Can Economists Learn from Happiness Research", *Journal of Economic Literature*, 40, 402-435.
- Fromm, E. (1999). *Erdem ve mutluluk* (A. Yörükhan, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Graham, C. ve Pettinato, S. (2001). Happiness, markets, and democracy: *Latin America in comparative perspective. Journal of Happiness Studies*, 2(3), 237-268. doi:10.1023/A:1011860027447.
- Gül, S.(2017). "Mutluluk Ekonomisi ve Göç Üzerine Bir İnceleme", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.44 (Yayımlanmış Doktora Tezi).
- Gürkan, Ö.(1996). "İktisada Giriş", Evşen Yayıncılık, Üniversite Kitapevi, Ss. 13.
- Hagerty, M.R. ve Veenhoven, R. (2003). "Wealth and Happiness Revisited-Growing National Income Does Go with Greater Happiness", *Social Indicators Research*, 64, 1-27.
- Headey, B., Muffels,R., & Wooden,M. (2008). "Money Does not Buy Happiness: Or It Does? A Reassessment Based on the Combined Effects of Wealth, Income and Consumption", *Social Indicators Research*, 87, 65-82.
- Hills, P. ve Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences* 33, 1073–1082.
- Inglehart, R. (1981). *Post-materialism in an environment of insecurity*. The American Political Science Review. 75(4):880-900.
- Inglehart, R. (2003). "Modernization and volunteering." The values of volunteering. Springer, Boston, MA. 55-70.
- Inglehart, RF. (2007). The Worldviews of Islamic Public in Global Perspective. in *Values and Perceptions of the Islamic and Middle Eastern Publics: Findings from Values Survey*. Mansoor Moaddel, Ed. New York: Palgrave Macmillan. Pp. 25-46.
- İmam, Gazali. (1979). *Kimya-yı Saadet*, (F. Meyan Çev.). İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Johns, H. ve Paul O. (2007). *Happiness, economics and public policy*.Institute of Economic Affairs, Research Paper 62.

- Kahneman, D. ve Alan B. K. (2006). Developments in the measurement of subjective well-being.” *Journal of Economic perspectives*” 20(1), 3-24.
- Kahneman, D. ve Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107:38, 16489-16493.
- Kahyaoğlu O.(2008). “Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Değişkenler İle Ekonometrik Uygulama: Türkiye Örneği” Yüksek Lisans Tezi.
- Karacaoğlu, K. ve Köktaş, G. (2016). Psikolojik Dayanıklılık Ve Psikolojik İyi Olma İlişkisinde İyimserliğin Aracı Rolü: Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *İş Ve İnsan Dergisi*, 3(2), 119-127.
- Karakayalı , H. (1991). *Makro Ekonomi* , Bilge Basımevi, İzmir.
- Kenna, Joseph P. Mc. (1979).*Makro Ekonomik Analiz*, Çev: Kutlu Y.Zoral Ve Turgut Hatunoğlu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- Kepenek Y. ve Yentürk N. (2005). “Türkiye Ekonomisi”, 17. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları, Ss:451.
- Levin, K. A. ve Currie, C. (2014). “Reliability and validity of an adapted version of the Cantril Ladder for use with adolescent samples.” *Social Indicators Research* 119.2 1047-1063.
- Lewis, C. A., Leslie, J. F., & Hans-Georg, Z. (2002). “The internal consistency reliability and construct validity of the German translation of the Oxford Happiness Inventory.”*North American Journal of Psychology* 4.2 211.
- Manisalı, E. (1991).*İktisada Giriş*, 7.B.,Menteşe Kitapevi, İstanbul.
- McBride, M. (2010). “Money, Happiness and Aspirations: An Experimental Study”, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 74, 262-276.
- Minkov, M. ve Geert H. (2012). “Hofstede’s fifth dimension: New evidence from the World Values Survey.” *Journal of cross-cultural psychology* 43.1 3-14.
- Near, J.P., Rice, R.W.,& Hunt, R.G. (1978). “Work and Extra-Work Correlates of Life and Job Satisfaction”, *Academy of Management Journal*, 21(2), 248-264.
- Nissen, S. (2014). “The Eurobarometer and the process of European integration.” *Quality & Quantity* 48(2): 713-727.
- Oishi, S., Kesebir, S., & Diener, E. (2011). “Income Inequality and Happiness”, *Psychological Science*, 22(9), 1095-1100.
- Oishi, S., Jesse G., Selin K., & Iolanda C. G. (2013). “Concepts of Happiness Across Time and Cultures”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39 (5): 559-577.

- Oshio, T., Nozaki, K., & Kobayashi, M. (2011). "Relative Income and Happiness in Asia: Evidence from Nationwide Surveys in China, Japan and Korea", *Social Indicators Research*, 104, 351-367.
- Oswald, A. J. (2003). How much do external factors affect wellbeing? Away to use happiness economics to decide." *The Psychologist* 16: 140-141.
- Ottar H.(2003)."Economy, Values and Hapiness in Norway", *Journal of Happiness Studies*, Cilt: 4 (3), 243-283, s.246.
- Özgen, M. K. (1997). *Farabi'de Mutluluk ve Ahlak İlişkisi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Parasız, İ.(1992). *İktisada giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Parasız, İ.(1993). *Makro Ekonomi 4*. Baskı, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Pedersen, P.J. ve Schmidt, T.D. (2009). Happiness in Europe: Cross-Country Differences inthe Determinants of Sunjective Well-Being, *IZA, Siscussion Paper* No:4538.
- Peiro, A. (2006). "Happiness, Satisfaction and Socio-economic Conditions: Some International Evidence", *The Journal of Economics*, 35: 348-365.
- Pekin, T.(1988).*Makro Ekonomi*, Bilgehan Basımevi, İzmir.
- Peterson, W.C. (1976).*Gelir İstihdam Ve Ekonomik Büyüme*, Çev: Servet Mutlu, Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Rojas, M. (2007). "Heterogeneity in the Relationship between Income and Happiness: A Conceptual Referent Theory Explanation", *Journal of Economic Psychology*, 28, 1-14.
- Seligman, Martin E. P. (2007). *Gerçek Mutluluk: Kalıcı Doyum Potansiyelinizi Gerçekleştirmek İçin Yeni Olumlu Psikolojinin Kullanılması*. (S. K. Akbaş, Çev) Ankara: HYB Yayıncılık.
- Senik, C. (2005). "Income Distribution and Well-Being: What Can We Learn from Subjective Data", *Journal of Economic Surveys*, 19(1), 43-63.
- Shin, D. C. ve Dan, M. J. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social indicators research* 5, 475-492.
- Soral, E.(1977). *Ekonomiye Giriş*, Ankara.
- Sousa, L. ve Sonja, L. (2001). "*Life Satisfaction*" Lorie Sousa and Sonja Lyubomirsky University of California, Riverside.
- Sönmez, M. (2016). "*İletişim ve mutluluk ilişkisi*" [Communication and happiness relationship] (Master's thesis, Marmara University, İstanbul, Turkey). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Stanca, L. (2010). "The Geography of Economics and Happiness: Spatial Patterns in the Effects of Economic Conditions on Well-Being", *Social Indicators Research*, 99(1), 115-133.
- Statistics Canada (2005). http://www23.statcan.gc.ca/imdb-bmdi/pub/document/4503_DLI_D1_T22_V4-eng.pdf (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Stevenson, B. ve Justin, W.(2008). "Happiness Inequality in the United States." *Journal of Legal Studies*, forthcoming.
- Stutzer, A. (2004). "The Role of Income Aspirations in Individual Happiness", *Journal of Economic Behavior & Organization*, 54, 89-109.
- şahin, Y.(2015). "Üniversite öğrencilerinin mutluluk, iyimserlik ve özgecilik düzeylerinin incelenmesi" [An investigation of happiness, optimism, and altruism levels of university undergraduates] (Master's thesis, Gaziosmanpaşa University, Tokat, Turkey). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Tatarkiewicz, W. (1976). *Analysis of Happiness*, The Hague. Netherlands: Martinus Nijhoff.
- Thorpe, M., Jayashree, P., & Hosie, P.J. (2010). Subjective wellbeing and the MENA region. *University of Wollongong In Dubai Papers*.
- Tian, G. ve Yang, L. (2006). A formal economic theory for happiness studies: A solution to the happiness-income puzzle. *Working Paper*.
- TÜİK, (2020). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi; 05.08.2021
- Ülgen, G. (2010). *İktisat Bilimine Giriş*, İstanbul: Der Yayınları.
- Van Praag, B. ve Ferrer-i-Carbonell, A. (2004). Happiness quantified: A satisfaction calculus approach. *Oxford University Press*.
- Vatanserver-Deviren, N. ve Yıldız, O. (2017). "Gayrı Safı Millı Mutluluğun Ekonomik Kalkınmadaki Rolü: Bhutan Krallığı Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4: 242-248.
- Veenhoven, R. (1991). "Is Happiness Relative?", *Social Indicators Research*, 24, 1-34.
- Veenhoven, R. ve Vergunst, F. (2013). The Easterlin illusion: economic growth does go with greater happiness. *EHERO working paper 2013/1*.
- Veenhoven, R. (2015). Informed pursuit of happiness: What we should know, do know and can get to know. *Journal of Happiness Studies*, 14: (in press).

White, A. (2007). *A Global Projection of Subjective Well-Bing: A Challangeto Positive Psychology*. Psychtalk, 56: 17-20.

World Values Survey. (2015). World Values Online Data Analysis. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentetionwc6.Jsp>, Erişim Tarihi; 18.11.2018.

Yew-Kwang, N. (1979). *Welfare Economics Introduction and Development of Basic Concept*, First Edition, London: The Macmillan Press.

Yücel, İ.(1978).*Makro Ekonomi*, Kemal Matbaası, Adana.

EKLER

Ek-1 Sosyo-Demografik Form

Değerli Arkadaşlar

Bu anket, gelir ile mutluluk düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen akademik bir çalışma için hazırlanmıştır. Anketten sağlanan veriler, bir bütün olarak değerlendirilecek ve yalnızca çalışmanın amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu sebeple ankete ad-soyad yazmanıza gerek yoktur. Ankete samimiyet ile vereceğiniz yanıtlar araştırmanın amacına ulaşması için katkı sağlayacaktır. İlginiz, katkılarınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

İmren OKUR Y.Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

Erkek Kadın

2. Yaşınız?..

3 Medeni Durumunuz

Evli Bekar

4. Mezuniyet durumunuz?

İlkokul Ön lisans

Ortaokul Lisans

Lise Lisansüstü

5. Gelir durumunuz?

0-3000 TL 6001-9000 TL

3001-4000 TL 9001-15000 TL

4001-6000 TL 15001 TL ve üzeri

Ek-2 Oxford Mutluluk Ölçeği

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Kendimden hoşnut değilim. (-)	1	2	3	4	5
2.Diğer insanlara karşı oldukça ilgiliyim.	1	2	3	4	5
3.Hayatın oldukça ödüllendirici olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4.Neredeyse herkese karşı oldukça sıcak duygular besliyorum.	1	2	3	4	5
5.Geleceğim hakkında pek iyimser değilim. (-)	1	2	3	4	5
6.Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum.	1	2	3	4	5
7.Yaptığım şeylere karşı ilgili ve kendini adayan birisiyim.	1	2	3	4	5
8.Hayat güzeldir.	1	2	3	4	5
9.Dünyanın iyi bir yer olduğunu düşünmüyorum.(-)	1	2	3	4	5

10.Çok gülen birisiyim.	1	2	3	4	5
11.Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5
12.Çekici birisi olduğumu düşünmüyorum. (-)	1	2	3	4	5
13.Yaptıklarım ile yapmak istediklerim arasında büyük fark var. (-)	1	2	3	4	5
14.Çok mutluyum.	1	2	3	4	5
15.Çevremdeki güzellikleri fark ederim.	1	2	3	4	5
16.Diğer insanlar üzerinde daima neşeli bir etki bırakırım.	1	2	3	4	5
17.Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1	2	3	4	5
18.Yaşamımın kontrolü elimde değilmiş gibi hissediyorum. (-)	1	2	3	4	5
19.Kendimi herhangi bir konuda sorumluluk alabilecek güçte hissediyorum.	1	2	3	4	5

20.Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissediyorum.	1	2	3	4	5
21.Genellikle neşeli ve sevinçliyim.	1	2	3	4	5
22.Herhangi bir konuda karar vermekte zorlanırım. (-)	1	2	3	4	5
23.Yaşamımın belli bir amacı ve anlamı yok. (-)	1	2	3	4	5
24.Kendimi oldukça enerjik hissediyorum.	1	2	3	4	5
25.Genellikle olaylar üzerinde olumlu etkim vardır.	1	2	3	4	5
26.Diğer insanlarla birlikte olmaktan keyif almıyorum. (-)	1	2	3	4	5
27.Kendimi çok sağlıklı hissetmiyorum. (-)	1	2	3	4	5
28.Geçmişimle ilgili pek mutlu anılara sahip değilim. (-)	1	2	3	4	5

1, 5, 9, 12, 13, 18, 22, 23, 26, 27 ve 28 Maddeler ters yönlü kodlanmalıdır. Yüksek puanlar mutluluk seviyesinin yükseldiğini ifade etmektedir.

Ek-3 Etik Kurul Onay Belgesi

KARAR

43. İmren OKUR'un " Gelir ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Örneği) " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda İmren OKUR'un " Gelir ve Mutluluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sakarya Örneği) " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: İmren Okur	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	İşletme
Bölümü	İşletme
Makale ve Bildiriler	
<p>1.Yıldız, H. ve Okur, İ., “Türkiye’de Altın Fiyatları ile Dolar, Bist100 ve Petrol Fiyatları İlişkisi:Vecm ile Analizi (2011-2021)” ,Global Agenda in Social Sciences, İ.Şiriner ve M.Aydın, Global Studies Vol.8, IJOPEC Publication No: 2021/10, First Edition, December 2021, Sayfa 165-178.</p>	